

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка**
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему

**«ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»»**

Виконала:

студентка VI курсу, 23-А групи
Спеціальності 013 «Початкова освіта»
Буштрук Олександра Леонідівна

Науковий керівник:

д. пед. н., професор Міненко
Антоніна Олексіївна

Роботу подано до розгляду «__» _____ 2021 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*
протокол № _____ від «__» _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА
(ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	8
1.1. Сутність інтерактивного навчання: поняття, принципи, значення.....	8
1.2. Класифікація інтерактивних технологій навчання. Характеристика форм та методів інтерактивного навчання	16
1.3. Особливості проведення уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних технологій.....	26
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	33
2.1. Організація та проведення педагогічного експерименту.....	33
2.2. Опис інструментарію оцінювання знань учнів	38
2.2.1. Методи визначення результативності навчально-пізнавальної діяльності учнів	38
2.2.2. Критерії оцінювання знань.....	42
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИК ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	46
3.1. Результати експерименту та їх інтерпретація	46
3.2. Методика уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних технологій навчання.....	47
Висновки до розділу 3.....	63
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні вчителі початкових класів все активніше шукають способи оптимізації освітнього процесу, адже період навчання у початковій школі надзвичайно важливий – в цей час закладаються основи навчальної діяльності дитини.

Початкова школа – самоцінний принципово новий етап у житті дитини: починається систематичне навчання в освітньому закладі, розширюється сфера взаємодії з навколишнім світом, змінюється соціальний статус та збільшується потреба у самовираженні.

Сучасні діти дуже відрізняються від дітей тієї епохи, коли створювалася чинна система освіти. Насамперед змінилася соціальна ситуація:

1) різко зросли обсяги отримуваної дітьми інформації;

2) сучасні діти мало читають, особливо класичну художню літературу. Безпосереднім наслідком низької культури читання стають труднощі під час навчання у шкільництві, пов'язані з неможливістю смислового аналізу тексту різних жанрів, не сформованість внутрішнього плану дій, проблеми розвитку логічного мислення та уяви;

3) діти сьогодні менше спілкуються з однолітками. Ця обставина сильно ускладнює засвоєння ними системи моральних принципів, перешкоджає формуванню комунікативної компетентності, емоційної чуйності;

4) більшість з них не беруть участь у діяльності дитячих організацій і, відповідно, позбавлені можливості набути досвіду лідерства та роботи в команді, співпраці та взаємодопомоги, роботи на соціальне благо і благо свого товариша, близьких людей; спостерігається поляризація дітей за рівнем розумового розвитку, сформованості пізнавальних інтересів та ініціативи. Поряд із збільшенням числа обдарованих і здібних, все більше дітей потрапляє в категорію групи ризику «інтелектуально пасивних», «часто хворіють», дітей «з труднощами навчання» і складних та проблемних. Підвищена вразливість дітей цієї групи потребує вдосконалення освітнього процесу з урахуванням необхідності соціальної та психолого-педагогічної компенсації труднощів розвитку. Сьогодні

діти відкрито висловлюють і обстоюють свою думку, сумніваються в авторитетах, готові до прийняття нового досвіду та дослідження світу. Водночас нерідко спостерігається зниження довіри до світу, діти частіше відчувають ворожість, тривогу, невпевненість. На основі вищевикладеного можна зробити висновок про необхідність вирішення важливої педагогічної проблеми розвитку дитини на основі формування компетенцій.

Головне завдання педагогічної діяльності полягає у створенні ситуацій, де дитина була б не сліпим виконавцем волі вчителя, а людиною, активно і усвідомлено чинною, суб'єктом навчальної діяльності.

Початкова освіта закладає основу навчальної діяльності дитини – систему навчальних та пізнавальних мотивів, уміння ставити цілі та досягати їх, планувати, контролювати та оцінювати дії та результат. Саме початковий ступінь шкільного навчання має забезпечити розвиток пізнавальної мотивації, готовність та здатність до співпраці та спільної діяльності з педагогом та однокласниками, сформувати основи моральної поведінки.

Сучасна початкова освіта покликана не лише повідомляти учням знання про навколишній світ, а й формувати універсальні дії в особистісній, комунікативній, пізнавальній, регулятивній сферах, що забезпечують здатність до організації самостійної навчальної діяльності.

Використання під час уроків інтерактивних методів навчання відкриває перед педагогом нові можливості, пов'язані, передусім, з налагодженням міжособистісної взаємодії шляхом зовнішнього діалогу у процесі засвоєння матеріалу програми. Дійсно, між школярами у групі неминуче виникають певні взаємини, і від того, якими вони будуть, багато в чому залежить успішність їхньої навчальної діяльності.

Технологія інтерактивного навчання дозволяє йти в ногу з часом і досягти найважливіших освітніх цілей:

- стимулювати мотивацію та інтерес у галузі предметів, що вивчаються, і в загальноосвітньому плані;
- підвищувати рівень активності та самостійності учнів;

- розвивати навички аналізу, критичність мислення, взаємодії, комунікації;

- змінити установки (на співпрацю, емпатію) та соціальні цінності;

- сприяти саморозвитку та розвитку завдяки активізації мислєдіяльності та діалогічній взаємодії з викладачем та іншими учасниками освітнього процесу.

Мета дослідження – розкрити теоретично та дослідити експериментально особливості проведення уроків «Я досліджую світ» з використання інтерактивних технологій.

Об'єкт дослідження – освітній процес в початковій школі.

Предмет дослідження – методика уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних технологій.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність інтерактивного навчання в початковій школі.

2. Проаналізувати особливості проведення уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних технологій.

3. Дослідити ефективність методик інтерактивного навчання на уроках «Я досліджую світ» та розробити методичні рекомендації.

Методи дослідження:

теоретичні: методи вивчення теоретичного та методичних матеріалів, методи аналізу та синтезу, методи моделювання та конкретизація.

емпіричні: бесіда, тестування, спостереження, анкетування, експеримент.

статистичні: кількісний та якісний аналіз експериментальних даних та результатів дослідження.

Теоретичне значення дослідження: досліджується та науково обґрунтовується сутність інтерактивного навчання та особливості проведення уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних технологій; ґрунтуючись на аналізі думок ряду авторів запропоновані методичні рекомендації для вчителів щодо використання інтерактивних методів навчання на уроках «Я досліджую світ».

Практичне значення дослідження: полягає у використанні розроблених методик проведення інтерактивних уроків «Я досліджую світ» з метою поліпшення знань дітей та цікаво і ефективно організувати навчальний процес у початковій школі; може слугувати практичною допомогою вчителям та викладачам у підготовці спецкурсів, проведення лекцій та семінарів.

База дослідження: Чернігівський ліцей №32

Апробація результатів дослідження:

1. Онлайн-вебінар на тему: «Бінарні уроки у початковій школі із використанням практичних методів і прийомів навчання інформатики», 2 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

2. Онлайн-вебінар на тему: «Булінг в закладі освіти: як виявити та що робити», 5 квітня 2021 року м. Київ, Україна.

3. Онлайн-вебінар «Розвиток навичок спілкування дошкільників та молодших школярів в умовах сьогодення», 6 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

4. Онлайн-вебінар на тему: «Нестандартні форми роботи на уроках математики та української мови у початковій школі», 8 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

5. Всуукраїнська науково-практична онлайн-конференція на тему: «Освітній практикум: безбар'єрне освітн'є середовище для дітей з особливими освітніми потребами», 10 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

6. Онлайн-вебінар на тему: «Секрети цікавого навчання. Урок без методички», 21 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

7. Міжнародна науково-практична конференція: «Педагогіка та психологія: Виклики і сьогодення» (30 квітня – 1 травня 2021 року, м. Київ.) Тези на тему: «Важливість використання інтерактивних методів навчання в початковій школі.»

8. Буштрук О. Л. Інтерактивні методи навчання у початковій школі. Науково-практична конференція з міжнародною участю Дрогобицького державного педагогічного університету «Актуальні питання гуманітарних наук» (21 травня 2021 року, м. Дрогобич, Україна). Випуск 38. Т. 1 С. 153-158.

9. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція на тему: «Особливості організації статевого виховання в українських закладах освіти в умовах сьогодення», 23 травня 2021 року м. Київ, Україна.

10. Онлайн-вебінар на тему: «Партнерство між школою та батьками: підходи та способи втілення», 12 листопада 2021 року, м. Харків, Україна.

(Додаток Г)

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Сутність інтерактивного навчання: поняття, принципи, значення

Поняття «інтерактивна педагогіка» вперше у 1975 р. використав німецький науковець Ганс Фріц. Автор зазначив мету інтерактивного процесу, в основі якої лежить зміна і покращення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки і свідомо її засвоює [12;19].

Термін «інтерактив» походить з англійської як «interact»: «inter»– взаємний, «act»– діяти. Звідси випливає, що інтерактивний означає здатний до взаємодії, діалогу [13]. У дослівному розумінні інтерактивним називають метод, в якому той, хто навчається, є учасником – здійснює певні дії (управляє, говорить, моделює, малює, пише тощо). Він не виступає пасивним слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається [19].

За визначенням О. І. Пометун «інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [36].

Н. С. Мурадова стверджує, що інтерактивним називається навчання, яке заглиблене в процес спілкування. Для підвищення ефективності процесу навчання необхідна наявність складових спілкування: комунікативний (полягає у передаванні, збереженні вербальної та невербальної інформації), інтерактивний (організація взаємодії в спільній діяльності), перцептивний (означає сприйняття, розуміння один одного) [19].

Інтерактивність у навчанні Т. І. Кушнір пояснює як здатність до взаємодії, перебування у режимі бесіди, діалогу, дії [25].

Оригінальним є порівняння Т. П. Мостіпаки: «Інтерактивні технології – це жива нитка, що пов'язують учителя з кожним учнем та учнів між собою» [29].

На думку ряду педагогів, сутність інтерактивного навчання полягає у взаємному навчанні, груповій формі організації освітнього процесу із застосуванням активних групових методів навчання при розв'язуванні дидактичних завдань. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, являється джерелом інформації. Той, хто навчається і викладач є рівноправними суб'єктами навчання. Інтеракція виключає перевагу будь-якого учасника, думки, точки зору над іншими, вона невід'ємна з досвідом та практичним застосуванням. Під час такого діалогового навчання учні навчаються критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважуючи альтернативні думки, приймати продумані рішення, спілкуючись з іншими людьми, брати участь у дискусії [6; 12; 18; 19; 32; 39; 42].

За визначенням Л. В. Пироженко, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, метою якої є створення комфортних умов навчання, при цьому кожен учень відчуває інтелектуальну спроможність та власний успіх [32].

В. Попов зазначає, що інтерактивні технології навчання охоплюють детально спланований очікуваний результат при отриманні знань, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють сам процес пізнання, розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти бажаних результатів. Інтерактивні технології не слугують для виконання певних навчальних завдань, а завдяки своїй структурі визначають кінцевий результат [42].

Проте є відомості, що інтерактивні технології навчання не є новим феноменом сучасної освіти, адже їх використовували ще в перші десятиріччя ХХ ст. були поширені в дидактиці української школи в 20-ті роки. Бригадно-лабораторний та проектний методи, робота в парах змінного складу, виробничі та трудові екскурсії й практичні роботи широко застосовувалися як в радянській,

такі в світовій педагогіці, що в окремих школах показувало високі результати [39; 40].

Так А. Ривін, у 1918 р. організував школу в м. Корін, в якій учні різного віку, навчаючись у парах змінного складу, проходили за один рік програму трьох-чотирьох років навчання. При цьому одночасно навчалось біля 40 дітей від 11 до 16 років. Традиційних уроків не проводили – за сприятливої погоди навчальний процес відбувався на свіжому повітрі. Під час занять учні вільно рухались, розмовляли один з одним. В основі методики автора знаходилася ідея «навчаючи інших, навчайся сам [39; 40].

В дослідженнях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та інших педагогів), теорії розвивального навчання прослідковується подальше вивчення сутності та компонентів інтерактивного навчання [27; 39; 40 ; 42].

А ось у Західній Європі та США групові форми навчальної діяльності учнів активно розвивались та вдосконалювались. Наприкінці ХХ ст. інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американської школи, де їх використовують при викладанні різноманітних предметів [39; 40].

С. О. Сисоева у своїй праці виділяє ключові принципи інтерактивного навчання:

1-ий принцип – принцип діалогічної взаємодії;

2-ий принцип – принцип кооперації й співробітництва;

3-ій принцип – принцип ігрового і тренінгового проведення навчання [45].

А. П. Забарна у своїй статті виділяє ознаки інтерактивної моделі навчання:

- змінюється поняття взаємодії вчителя і учнів: активність учнів переважає над активністю педагога, а завдання учителя полягає у створенні умов для прояву ініціативності;

- навчання повинно супроводжуватися набуттям учнями досвіду, застосуванням його на практиці;

- навчання у діалозі, яке обумовлює активну взаємодію вчителя й учнів. При цьому виключається перевага учня один над одним, будь-якої думки, точки зору над іншими [18].

А ось О. І. Пометун виокремлює такі основні засади для ефективного впровадження інтерактивних технологій у навчання:

1) Інтерактивна взаємодія вимагає змін всього життя класу, значної кількості часу для підготування як учням, так і педагогу. Автор радить починати з поступового включення елементів цієї моделі, якщо вчитель або учні з ними незнайомі. Також рекомендує створити алгоритм поступового впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес.

2) Можна провести з учнями особливе організаційне заняття і створити разом із ними правила роботи в класі, використовуючи спочатку прості інтерактивні технології (робота в парах, групах тощо). В разі появи у педагога і учнів досвіду подібної роботи, такі заняття будуть проходити набагато легше, підготовка не займатиме багато часу.

3) На думку автора, інтерактивне навчання не виступає самоціллю, а є засобом для досягнення атмосфери в класі, яка допомагає встановити співробітництво, порозуміння і доброзичливість один до одного, а також реалізовує особистісно-орієнтоване навчання.

4) Якщо застосування інтерактивної моделі у конкретному класі не показує очікуваних результатів, то треба переглянути стратегію. Можливо, варто обговорити цю ситуацію з учнями.

5) Для того, щоб охопити весь необхідний матеріал і глибоко його вивчити, педагог повинен ретельно спланувати свою роботу, щоб:

- дати завдання учням для попереднього підготування: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі вправи;

- обрати для проведення заняття такі інтерактивні вправи, які дали б учням розгадку до освоєння теми;

- під час виконання інтерактивних завдань дати учням час подумати над змістом матеріалу з метою успішного його сприйняття;

- на одному занятті варто використовувати не більше 1-2 інтерактивних вправ;

- вагомим є проведення всебічного обговорення за підсумками виконання інтерактивного завдання, акцентуючи увагу і на іншому матеріалі теми, прямо не порушеному в інтерактивній вправі;

- проводити швидкі опитування, самостійні домашні роботи з різноманітних матеріалів теми, що не були пов'язані з інтерактивними завданнями.

б) Для зміцнення контролю за ходом процесу навчання за умов використання інтерактивної моделі навчання вчитель повинен добре підготуватися:

- глибоко вивчити і продумати матеріал, наприклад: різноманітні тексти, зразки документів, приклади, ситуації, завдання для груп тощо;

- детально спланувати і розробити заняття: визначити часові межі, ролі учасників, підготувати питання і можливі відповіді, виробити критерії оцінки ефективності заняття;

- сприяти мотивації учнів до вивчення шляхом добору найцікавіших для учнів випадків, проблем; оголошення очікуваних цілей заняття і критеріїв оцінки роботи учнів;

- продумати різні прийоми для привернення уваги дітей, налаштування їх на роботу, підтримання дисципліни, необхідної для нормальної роботи аудиторії; цьому, зокрема, можуть сприяти різноманітні вправи-розминки, письмовий розподіл ролей у групах тощо [41].

І. В. Плаксіна у своїй праці виділяє цінності інтерактивного навчання:

- особистість того, хто навчається, важливіша будь-яких освітніх стандартів і програм;

- цінності важливіші за зміст і технології навчання;

- позитив важливіший за негатив;

- процес важливіший за зміст;

- якість важливіша за кількість;

- «тут і тепер» важливіше, ніж «там і тоді».

На основі зазначених цінностей науковець виділила основні правила організації інтерактивного навчання:

- принцип простоти – засвоюється те, що зрозуміло;

- принцип комфорту – страх, дискомфорт різко знижують навчальну мотивацію і мотивацію соціальної взаємодії;

- принцип вправи, діяльності – засвоюється те, що багаторазово повторюється, розвивається те, що тренується;

- принцип асоціацій, руху від відомого до невідомого, який сприяє планомірному освоєнню знань без «білих плям»;

- принцип спілкування, який дозволяє відчувати себе частиною групи;

- принцип обліку феноменів групового впливу: групового фаворитизму, згрупування мислення, конформізму, інгібіції, фасилітації;

- принцип досягнення результату як збільшення знань, навичок, досягнення якісно нової оцінки себе і групи [35].

Що стосується ролі інтерактивного навчання, то на думку О. І. Пометун вона полягає у ефективному сприянні формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу. Під час інтерактивного навчання учні мають можливість відчувати себе демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, висувати рішення [38].

Дослідження, проведене у 80-их рр. ХХ ст. Національним тренінговим центром у штаті Мерілен, США, довело, що інтерактивне навчання дозволяє істотно покращити ступінь засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття та вольові якості. Результати досліджень центру були відображені в схемі «Піраміда навчання» (рис. 1.1) [9, 37].

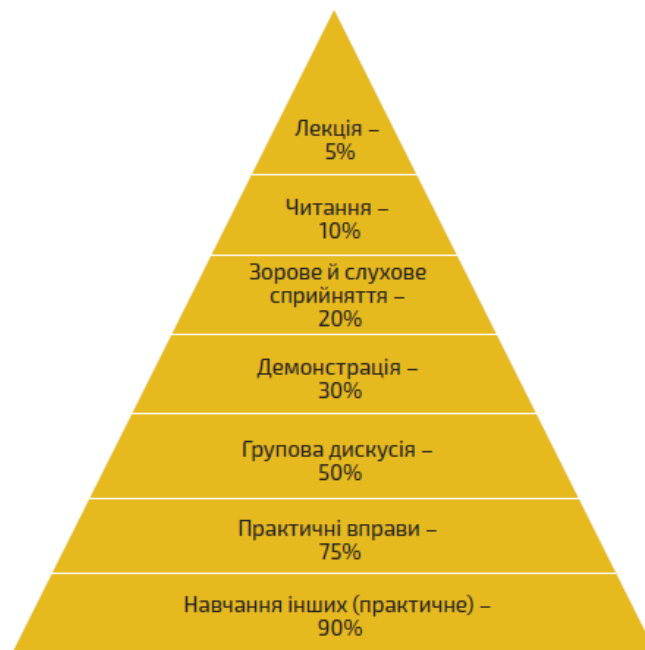

Рис. 1.1. «Піраміда навчання» [9]

Піраміда показує наступне: найменші результати досягаються за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), найвищі – за умов інтерактивного навчання (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи негайне застосування – 90%). В середньому таку закономірність під час своєї педагогічної діяльності може простежити кожен вчитель [9, 37].

О. А. Павлик зазначає, що інтерактивність освіти сприяє формуванню як предметних умінь і навичок, так і загальнонавчальних, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку спілкування [32].

За С. О. Сисоєвою інтерактивне навчання виконує функції:

1) інтенсифікує процес розуміння, засвоєння й творчого застосування знань при вирішенні практичних завдань.

Ефективність забезпечується за рахунок більш активного включення учнів у процес одержання та безпосереднього використання знань;

2) підвищує мотивацію й залученість учнів до розв'язання навчальних проблем. А це дає емоційний поштовх до наступної пошукової активності учнів,

спонукує їх до виконання конкретних дій. Таке навчання змушує мислити неординарно;

3) сприяє досвіду діалогічної пізнавальної діяльності, соціально-моральних комунікативних відносин і самопізнання;

4) забезпечує примноження знань, умінь, навичок, способів діяльності, комунікативних якостей, являючись беззаперечною умовою для становлення й удосконалювання компетентності через включення учасників освітнього процесу в осмислене переживання індивідуальної й колективної діяльності для нагромадження досвіду, усвідомлення й прийняття цінностей;

5) при інтерактивному навчанні система контролю за засвоєнням знань і способами пізнавальної діяльності, уміннями застосовувати отримані знання може будуватися на основі оперативного зворотного зв'язку, що робить контроль знань, умінь, навичок більш гнучким;

б) одне з призначень інтерактивного навчання – змінювати досвід і установки учасників, а також оточуючу реальність [45].

І. В. Плаксіна зазначає, що «використовуючи інтерактивні технології як спосіб пізнання, який здійснюється у спільній діяльності, ми створюємо умови для множинних виборів особистості в ситуаціях інтенсивної взаємодії: Як діяти? Яким бути? Як висловити? Це підтверджує необхідність широкого використання інтерактивних технологій в процесі навчання, які дозволяють вирішувати такі освітні та виховні завдання: сприяння глибшому розумінню навчальних матеріалів; розвиток навичок комплексного вирішення проблем; сприяння встановленню діалогу або полілогу всіх учасників навчального процесу; розвиток навичок групової роботи щодо прийняття узгодженого рішення, формування універсальних соціальних компетенцій взаємодії, розвиток суб'єктності особистості і розвиток особистості як суб'єкта власного життя» [35, с. 5].

Як бачимо, інтенсивний технологічний розвиток сучасного світу диктує свої правила, що змушує переходити освітній процес від механічного заучування матеріалу та простого нагромадження отриманих у навчальному закладі знань до креативності та практичного використання наявних умінь і навичок у житті. А в

цьому неабияку роль відіграє застосування педагогами інтерактивних технологій, про різноманіття та особливості яких розглянемо нижче.

1.2. Класифікація інтерактивних технологій навчання. Характеристика форм та методів інтерактивного навчання

Під інтерактивними технологіями навчання розуміють таку організацію процесу навчання, який передбачає обов'язкову участь кожного учня в колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесу навчального пізнання [24].

На думку О. І. Пометун, технологія навчання, означає таку організацію процесу навчання, яка вимагає певної системи дій і взаємодій усіх, але в першу чергу учасників навчального процесу. При правильному застосуванні така технологія забезпечує та гарантує досягнення поставленої мети, і відповідно результату [38].

С. О. Сисоєва зазначає, що форми й методи, методики й засоби, прийоми навчання є тими структурними елементами, з яких побудована технологія навчання відповідно до цілей та бажаних результатів навчального процесу. Саме тому провідна функція в проектуванні технології навчання належить вчителю, який відповідно до визначених цілей навчального процесу, запитів та можливостей тих, хто навчається, підбирає зміст, форми, методи і засоби навчання, їх послідовність, час та етапи застосування таким чином, щоб досягти запланованого гарантованого позитивного результату [45].

Вперше інтерактивні технології класифікував Г. О. Сиротенко, виокремивши такі: 1) кооперативне навчання: робота в парах, в малих групах, ротаційних трійках; 2) технології навчання у грі; 3) дискусія (метод «прес», «обери позицію»); 4) метод проектів; 5) тренінгові методи навчання («метод кейсів», «мозковий штурм») [44].

Класифікація інтерактивних технологій за О. І. Пометун і Л. В. Пироженко виглядає наступним чином:

- технології кооперативного навчання (навчання відбувається в робочих групах);
- технології колективно-групового навчання (фронтальні форми роботи);
- технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри або симуляції);
- технології опрацювання дискусійних питань (форми організації та проведення дискусій).

В рамках технології кооперативного навчання зазначені вище автори наводять такі методи: робота в парах, ротаційні трійки, карусель, акваріум [41].

Проте на думку І. В. Плаксіної, інтерактивні методи дуже складно піддаються класифікації, оскільки багато з них являють собою складне переплетіння декількох прийомів. Використання тих чи інших методів залежить від різних причин: цілі заняття, досвідченості учасників і викладача, їх потреб та інтересів. Назви методів також є умовними. Трапляються випадки, коли одна і та ж сама назва використовується для позначення різного змісту, і навпаки, одні і ті ж методи зустрічаються під різними іменами: творчі завдання, робота в малих групах, навчальні ігри, екскурсії, соціальні проекти, змагання, вистави, інтерактивна лекція, учень в ролі вчителя, «кожен навчає кожного», обговорення складних і дискусійних проблем, проектний метод, шкала думок, дискусія, дебати, симпозіум, «мозкова атака» тощо [35].

Таким чином, І. В. Плаксіна форми і методи інтерактивного навчання систематизує на:

- дискусійні: модерація, групова дискусія, розбір ситуацій з практики (кейс-стаді), мозковий штурм, метод синектики (головним прийомом виступають аналогії);
- ігрові: імітаційні (дослідження моделі), дидактичні і творчі ігри, ділові (є сценарій, в якому здійснюється побудова ланцюжка рішення), рольові (розширення поведінкового репертуару учасників за рахунок програвання ролей);
- організаційно-діяльні (спрямовані на пошук рішення з залученням реальних учасників процесу) ігри;

- тренінгові форми проведення занять, які можуть включати в себе перераховані вище методи навчання [35].

Інші педагоги інтерактивні методи навчання поділяють на:

- інформаційні – способи діалогічної взаємодії з метою обміну матеріальними або духовними цінностями;

- пізнавальні – способи пізнавальної взаємодії з метою отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення професійних умінь та навичок. Сюди відносяться: ділові ігри, мозкова атака, синектичний метод [13; 22; 24; 34].

С. О. Сисоева наводить такі форми і методи інтерактивного навчання: евристична бесіда, презентації, дискусії, «мозкова атака», метод «круглого столу», метод «ділової гри», конкурси практичних робіт з їхнім обговоренням, рольові ігри, навчальні тренінги, колективні вирішення творчих завдань, кейс-метод, практичні групові й індивідуальні вправи, моделювання певного виду діяльності або ситуацій, проектування й написання бізнес-планів, різних програм, обговорення відеозаписів, включаючи запис власних дій тощо [45].

О. А. Павлик в своїй статті виділяє найбільш поширені методи інтерактивного навчання: мозковий штурм, коло ідей, мікрофон (що являє собою довільне нагромадження значної кількості ідей з тієї чи іншої теми, а також їх критичне усвідомлення); метод передбачення/прогнозування (відповідно до наявного дидактичного матеріалу підтвердити або заперечити гіпотезу, сформулювати тему заняття); дискусія, кути; гронування, або асоціативний куш (встановлення асоціативних зв'язків між окремими поняттями для узагальнення теоретичного матеріалу, підбиття підсумків вивченої теми чи розділу); бесіда за Сократом; ділові ігри (відтворюється поведінка і робота певних працівників за фахом) [32].

Н. Суворова наводить такі форми групової роботи: «велике коло», «вертушка», «акваріум», «мозковий штурм», «дебати» [46].

Л. Півень виокремлює такі інтерактивні методи як «розігрування ситуацій», «коло ідей», «займи власну позицію» тощо [33].

Розглянемо деякі з них більш детально.

Метод «Карусель» передбачає діяльність в змінних парах. Використання методу забезпечує обмін думками між усіма учнями класу: учні сідають по колу, обличчями один до одного. Після того, як вони обмінялись думками, зовнішнє коло рухається, а внутрішнє – ні. При цьому в усіх учнів є можливість обміну думками. На уроках курсу «Я досліджую світ» у початковій школі цей метод часто використовують для проведення взаємних опитувань, сутність яких полягає в тому, що кожен учень отримує або формулює самостійно питання з теми, по черзі задає його учням, із якими опиняється у парі. Цей метод може також використовуватись під час обговорення у парах проблемних ситуацій, для розв'язання яких необхідні нестандартні погляди, припущення. Наприклад: «Щоб ви зробили, щоб не отримати сонячний опік?», «Навіщо комахам вусики?» тощо [3].

Метод «Акваріум» включає роботу однієї групи, при цьому інші учні спостерігають за процесом її діяльності, а потім аналізують її ефективність та результативність. Так на уроці група учнів може побудувати країну майбутнього, використовуючи всі ідеї, що були висловлені колективно, інші – спостерігають та оцінюють роботу групи. Під час використання цього методу необхідно враховувати психологічні особливості молодших школярів, які не можуть довгий період пасивно спостерігати за діяльністю інших. Тому час виконання такої справи має становити не більше 7-10 хв [3].

«Мозкова атака» або метод «мозкового штурму» (з англ. Brainstorming). Основоположником методу є американський психолог Алекс Осборн, який вперше описав класичну процедуру мозкового штурму в 1953 р. в книзі «Керована уява: принципи і процедури творчого мислення». Метод використовують в умовах групових форм навчання. Найоптимальнішими вважають групи від 7 до 13 осіб. Експериментальне навчання в школі доводить, що колективно генерувати ідеї ефективніше, ніж індивідуально. У шкільній практиці активізація пізнавальної діяльності часто стримується через побоювання учнів помилитися і бути підданими критиці. Заважає також жорсткий стиль

керівництва, тиск думок авторитету вчителя або здібних товаришів, відсутність позитивних емоцій.

«Мозковий штурм» в якості колективного методу генерування ідей ставить за мету зібрати максимальну кількість різноманітних ідей. Щоб усунути негативні моменти традиційного колективного навчання, вводять принципи і правила цього методу: абсолютна заборона критики ідей, запропонованих учасниками «мозкового штурму», схвалення усіх можливих реплік, жартів. Керівник дискусії повинен уміло спрямовувати її хід, вдало ставити стимулюючі запитання, при потребі підказувати, використовувати репліки. Перевага надається різнорівневим групам. Відбір ідей здійснюють спеціалісти, експерти, які оцінюють ідеї у два етапи: спочатку із загальної кількості відбирають найраціональніші і найоригінальніші, а потім з урахуванням специфіки задачі і мети її розв'язання. Під час сеансу мозкового штурму відбувається ніби ланцюгова реакція ідей, яка призводить до інтелектуального вибуху: 99 % ідей подібно до електричної іскри виникає при контакті з думками інших людей [7; 26; 49].

Метод роботи «Мікрофон» – це метод, який дозволяє тренувати вміння організувати дітей на уроці та зацікавити в участі всіх учнів у навчанні, адже він надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Під час висловлювання одного учня, інші не мають права перебивати, викрикувати з місця, щось говорити [1].

Групування (асоціативний куц) являє собою метод, який спонукає учнів думати вільно й відкрито з тієї чи іншої теми. Метод стимулює мислення дітей, допомагає встановити зв'язки між окремими поняттями. Може бути використаний для актуалізації опорних знань і вмінь, на стадії рефлексії, підбиття підсумків з вивченої теми чи розділу з певної дисципліни. Роботу можна організувати наступним чином: вибрати тему з широким потенціалом для асоціативного мислення, цікаву для учнів; написати ключове слово або фразу посередині аркушу паперу, на слайді чи на дошці; далі учні записують слова, фрази, які спадають на думку відповідно до теми; коли всі ідеї, асоціації записані, де це можливо,

потрібно встановити зв'язки між поняттями; 4-5 учнів представляють свої грона, іншими словами асоціативні кущі; всім класом або у парах обговорити результати роботи [25].

Евристична бесіда. Суть евристичної або сократівської бесіди полягає в тому, що вчитель уміло сформульованими запитаннями скеровує учнів на формування нових понять, висновків, правил, використовуючи набуті знання, спостереження. Такий метод використовують за умови умілої підготовки вчителя, досконалого володіння ним методикою навчання й відповідного рівня мислення учнів. Метод може мати місце тоді, коли вчитель за допомогою правильно дібраних запитань і правильного ведення бесіди вміє залучити всіх учнів класу до активної роботи. Для цього необхідне знання психологічних особливостей кожного учня й відповідний добір різних шляхів запитально-відповідальної форми навчання [47].

Дискусія – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу. В основі методу лежить обмін думок між учнями, вчителями й учнями. Дискусія вчить самостійно мислити, розвиває вміння практичного аналізу і ретельної аргументації висунутих положень, поваги до думки інших. Використовується під час спільного розв'язання проблеми класом або групою учнів, її мета – обговорення наукових положень, даних, що потребують безпосередньої підготовки учнів за джерелами ширшими, ніж матеріал підручника; створення сприятливої емоційної атмосфери для сприяння глибокому проникненню знань в істину та отриманню від цього позитивних емоцій.

Під час дискусії учні взаємно збагачуються навчальною інформацією. Одні з них усвідомлюють, що ще не все знають, і це спонукає їх до заповнення «прогалин», деякі учні відчують задоволення від того, що знають більше за інших, і прагнуть утриматися на такому рівні.

Навчальна дискусія створює оптимальні умови для попередження можливих помилкових тлумачень, для підвищеної активності учнів і міцності засвоєння ними матеріалу. Вона вчить прийомів аргументування, наукового доведення. Участь у дискусії виховує в учнів уміння активно обстоювати власну

точку зору, критично підходити до чужих і власних суджень. Проте метод дає бажаний результат у тому випадку, коли процес навчання проходить в атмосфері доброзичливості, поваги до думки товариша, що дає змогу кожному висловлюватися, не боячись осудження та критики [7; 26; 47; 49].

Як зазначає В. П. Журавель «...дискусія сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначати власну позицію, формує навички відстоювання своєї особистої думки, поглиблює знання з даної проблеми» [17, с. 93]. До таких технологій науковець відносить: «Метод ПРЕС», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Дискусія», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Дебати». Автор наводить етапи технології «Методу ПРЕС»: 1) висловіть думку, у чому полягає ваша точка зору («я вважаю, що...»); 2) поясніть, на чому ґрунтуються докази («оскільки...»); 3) наведіть аргументи на підтримку вашої позиції («наприклад...»); 4) зробіть висновок («таким чином...») [17].

Ділову гру застосовують для рішення комплексних задач засвоєння нового матеріалу та його закріплення, розвитку творчих здібностей, формування загальнонавчальних вмінь, дає учням можливість зрозуміти та вивчити матеріал з різних позицій [43].

Ефективність ділової гри забезпечується за наступних умов: добровільності, відсутності тиску, створення й підтримки специфічної атмосфери гри; розвитку подій, динамічності; зв'язку ігрової та реальної діяльності; переходу від простих до складних ігрових форм.

Ділова гра передбачає: змалювання ігрового комплексу; деталізований опис об'єкта управління та уточнення умов його діяльності; виокремлення спонукальних факторів, які впливають на діяльність; визначення системи зворотних зв'язків під час гри. Її цінність полягає у колегіальності прийняття рішень. Публічний захист, аналіз та критика рішень викликає в учасників гри відчуття єдиного колективу та персональну відповідальність за свої дії.

Розроблення гри передбачає такі обов'язкові елементи: визначення мети та завдань гри; формулювання проблеми та розроблення задуму (у чому сутність

проблеми, яка саме діяльність повинна моделюватись тощо); вибір об'єкта ігрового моделювання; розроблення ігрового комплексу (учасники, сценарій); технічне та навчально-методичне забезпечення; система оцінювання (гри, учасників, рішень тощо).

Ділова гра може складатися із етапів:

а) інструктаж;

б) комплектування груп, висування та вибір лідерів, розподіл ролей та знайомство з ними учасників, ознайомлення зі сценарієм, завданнями;

в) проведення гри;

г) рефлексія гри, в основі якої лежить аналіз та самоаналіз результатів гри, підведення підсумків [7].

Під *рольовою грою* розуміють імпровізоване розігрування якоїсь ситуації, в ході якої учасники не обговорюють, а грають її. Рольові ігри передбачають наявність комунікативної ситуації й відповідний зміст ролей і спрямовані на правильне орієнтування в екстремальних ситуаціях, гуманізацію міжособистісних стосунків, розвиток й корекцію пізнавальних, комунікативних, артистичних здібностей, особистісних рис, якостей учнів, їх самооцінки, саморегуляцію поведінки; дозволяють в умовах високої активності учнів навчати їх слухати, обробляти й застосовувати отриману інформацію, сприймати й розуміти людину, її психологічний стан і мотиви поведінки, бути толерантним.

Розподіл ролей відбувається з урахуванням індивідуальних можливостей і особливостей учнів. При цьому ролі поділяються між окремими учнями, а решта – активні глядачі; учні розподіляються на групи, кожна з них бере на себе роль окремого учасника ситуації; деякі учні залучаються до організації ігрового процесу або ролей арбітрів, експертів, посередників.

Застосовують індивідуальне та групове програвання ролей. Ігрова діяльність допомагає висловити власну думку з проблеми, яка обговорюється; упевнитися в правильності або хибності свого підходу до розв'язання завдання; включитися в різні види словесної діяльності; опанувати основні засоби впливу однієї людини на іншу (техніку й логіку мовлення, ставлення до нього, міміку й

жести тощо); подивитись на себе збоку, з'ясувати сприйняття особистості оточуючими, увійти у різні професійні ролі.

За рольовим образом учні мають змогу приховати свою зніяковілість, сором'язливість, невпевненість. Вчитель з'ясовує рівень орієнтування учнів в контрольних запитаннях, засвоєння теоретичного матеріалу, на основі висновків одразу впливає на позицію учнів, змінюючи викладацьку тактику.

Проведення гри вимагає наявності експертів кожної ролі, які оцінюють змістовність (логіку, аргументацію, новизну, якість мовлення, фантазію тощо), діяльність (емоційність, жвавість, переконливість, винахідливість тощо) та ін.

У рольових іграх доцільно застосовувати штучно створювані ситуації, спрямовані на формування в учнів культури поведінки, тактовності, витримки, дисциплінованості, толерантності тощо: учасник (або одна з граючих команд) не розуміє завдання й неправильно його виконує; організатору гри заважають (один з гравців, кілька учасників гри, вчитель) пояснити правила її проведення; у ході обговорення проведеної гри організатору роблять (опонент, вчитель) необґрунтовані зауваження; організатору гри з об'єктивних причин не видаються необхідні для її проведення матеріали; навмисно несправедливо здійснюють суддівство гри на користь однієї з команд; учні не погоджуються брати участь у грі; хто-небудь з учнів відмовляється виконувати розпорядження організатора; учасники гри неохоче, мляво виконують завдання; учні (один, кілька, уся група) порушують дисципліну; хто-небудь з учасників неохайно вдягнений; учасники (один, уся команда) порушують правила гри чи не до кінця виконують завдання. Наприкінці гри обов'язковим є обговорення [7].

На думку С. А. Осяк та співавторів, особливо ефективним видом сучасних інтерактивних технологій є інтерактивна гра, яка створює найкращі умови розвитку, самореалізації членів навчально-виховного процесу. Інтерактивні ігри дозволяють змінити і поліпшити форми поведінки і діяльності суб'єктів педагогічної взаємодії і сприяють усвідомленому засвоєнню цих форм [31].

Інтерактивна гра є методом навчання, який заснований на досвіді, отриманому в результаті спеціально організованої соціальної взаємодії учасників з метою зміни індивідуальної моделі поведінки.

Ознаки інтерактивних ігор: наявність учасників або груп учасників, інтереси яких перетинаються; встановлення правил гри з метою сприяння однозначному розумінню меж допустимих дій учасників; наявність чітко окресленої мети, досягнення якої можливе шляхом здійснення визначених дій за встановленими правилами; здійснення взаємодії з іншими учасниками гри тим способом й у тому обсязі, що обирає сам гравець; можливість застосування учасниками різних моделей поведінки; групова рефлексія й підведення підсумків.

Основним навчальним завданням гри є створення умов для знаходження учасниками нового, значущого для них досвіду соціальної поведінки. При цьому взаємодія є каталізатором, доповнюючи наявну в учасників систему знань і уявлень щодо життєвих ситуацій.

Спосіб проведення інтерактивної гри наступний: вчитель обирає інтерактивну гру; учасники ознайомлюються з проблемою, над вирішенням якої повинні працювати; вчитель інформує учнів про правила гри; безпосередній процес гри, у ході якого учасники активно взаємодіють, намагаючись досягти поставленої мети; по закінченні гри обов'язковою є оцінка гри з позиції учасника, з погляду спостерігача; аналіз починається з концентрації уваги на емоційному аспекті, почуттях учасників у ході гри, потім йде перехід до змістового аспекту, наприкінці – узагальнення.

Результатом добре організованої й ефективно проведеної інтерактивної гри можуть бути зміни в сприйнятті учасників, інсайт, що дає поштовх до негайного рішення або нового розуміння наявної проблеми. Виникненню такого нового розуміння сприяє занурення в процес взаємодії, що дає змогу досліджувати проблему зсередини, «пропустити її через себе», здійснити аналіз власної поведінки, зробити необхідні висновки.

Плюси застосування інтерактивних ігор: глибокий рівень засвоєння інформації; формування вмінь слухати й чути іншого; знання «пропускаються

через себе» і до деяких висновків людина приходить сама або під час обговорення в групі; навчання відбувається через обмін досвідом або пасивне спостереження; взаємодія, активізація мислення; особистісний ріст; активність й участь кожного; можливість аналізу власних дій, відчуття нового досвіду; можливість обміну досвідом і міркуваннями; одночасне діагностування й здійснення корекції; вироблення вміння співпрацювати, взаємодіяти; можливість виявити себе з кращої сторони; розмаїтість форм; можливість у невимушеній обстановці здобувати комунікативний досвід тощо.

Мінуси інтерактивної гри: ризик зіткнення особистісних амбіцій; надмірне захоплення грою, невміння робити висновки; недостатня результативність у повному обсязі для різних вікових груп; значна тривалість; необхідність у високому рівні майстерності й відповідальності викладача; пасивність деяких учасників, небажання брати участь; ризик виникнення конфліктних ситуацій; після закінчення гри в деяких учасників можуть зберігатися негативні емоції; відносно низька інформаційна продуктивність [4, 7].

Як бачимо, існує цілий ряд цікавих інтерактивних методів навчання. На даний час інтерактивні технології стають все більш популярними при викладанні практично усіх шкільних дисциплін, зокрема і природознавства. Які ж саме особливості уроків із їх застосуванням інтерактивних технологій та відповідних методів? Про це буде висвітлено в наступному підрозділі.

1.3. Особливості проведення уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних технологій

Із вище наведеного випливає, що інтерактивне навчання складається із сукупності технологій, кожна з яких передбачає кооперативну, групову роботу учнів. Ефективність впровадження інтерактивного навчання на уроках природознавства зростає за умови, що вчитель правильно і доцільно підбирає методи інтерактивного навчання, враховуючи психологічні, анатомо-фізіологічні особливості дітей, планує урок з урахуванням індивідуальних особливостей

кожного з учнів, таких як темперамент, розвиток мислення та мовлення, пам'яті, уваги, уяви [21].

Інтерактивне навчання дозволяє застосувати різні методи навчання на уроці, підвищує рівень знань учнів, створює в їхній свідомості чіткі уявлення, формує вміння узагальнювати свої знання в поняттях та навички «спілкування» з довкіллям, допомагає дітям осмислити закономірні зв'язки між явищами, розвиває комунікативну компетентність, формує практичні уміння і навички [3].

Варто зазначити, що відповідно до «Методичних рекомендацій про викладання у початковій школі у 2020-2021 навчальному році» у першому циклі (1-2 класи) початкової освіти надається перевага ігровим методам навчання, а ось у другому циклі (3-4 класи) має ширше застосовуватися діяльнісний підхід на інтегровано-предметній основі [15].

Впровадження інтерактивних форм та методів у практику на уроках «Я у світі» у початкових класах провідні педагоги радять починати з простих («мозковий штурм», «коло ідей») та поступово переходити до більш складних («діалог», «метод моделювання ситуації» тощо) [3].

Використання інтерактивних методів навчання на уроках «Я досліджую світ» в початковій школі активізує розумову діяльність молодших школярів, розвиває їхню пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення, вчить працювати в колективі; спонукає дітей до навчання, виховує прагнення до знань; учні вчаться давати короткі, лаконічні відповіді, слухати інших, з повагою ставитися до думки однокласників, формується вміння спілкуватися в колективі, вміння товаришувати та допомагати, з'являється вмотивованість навчання, зацікавленість предметом [6; 9].

Важливою відмінністю інтерактивних форм роботи від традиційної фронтальної чи групової є постановка мети вчителем перед дітьми. Якщо в традиційній технології переважає постановка однакової мети для кожного, що сприяє конкуренції, змаганню, то інтерактивна технологія за переконанням О. І. Пометун передбачає «наявність спільної мети, що вимагає об'єднання зусиль учнів для її досягнення, розподілу функцій та обов'язків між учасниками діяль-

ності, співробітництва, яке засноване на взаємодопомозі в процесі діяльності, взаємонавчання».

О. І. Пометун пропонує наступну структуру уроків із застосуванням інтерактивних технологій:

- мотивація;
- оголошення теми й очікуваних результатів;
- надання необхідної інформації для розв'язання завдань;
- власне виконання інтерактивних завдань;
- підсумки та оцінювання результатів уроку [41].

Більш детально зупинимось на кожному із етапів інтерактивного уроку.

Завдання *мотивації* полягає в тому, щоб сфокусувати увагу учнів на проблемі та викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація дає змогу учням усвідомити, що саме вони можуть засвоїти. При цьому суб'єкт навчання має бути налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому власну зацікавленість, усвідомлювати, що й навіщо він зараз робитиме.

На цьому етапі можна застосовувати прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей здивування, інтерес до змісту знань, процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ і подій. Це може бути й коротка розповідь учителя, і бесіда, і демонстрування наочності, і нескладна інтерактивна технологія («мозковий штурм», «мікрофон» тощо).

Мотивація чітко пов'язана з темою уроку, вона психологічно готує учнів до її сприйняття, налаштовує їх на розв'язання певних проблем. Цей компонент уроку, як правило, займає не більше 5 % часу заняття.

Оголошення теми та очікуваних результатів. Метою даного етапу є забезпечення розуміння учнями змісту їхньої діяльності. Щоб визначити для себе майбутні результати уроку, учні інколи мають озвучити своє особисте ставлення до суті та структури вибраних способів навчальної діяльності, спланувати свої дії щодо засвоєння та застосування інформації, передбачених темою. Без чіткого та конкретного визначення й усвідомлення учнями результатів їхньої пізнавальної діяльності, особливо на уроках із використанням інтерактивних технологій, вони

можуть сприйняти навчальний процес як ігрову форму діяльності, не пов'язану з вивченням матеріалу.

Формулювання результатів інтерактивного навчання учнів повинно відповідати таким вимогам:

- висвітлювати результати діяльності на уроці учнів, а не вчителя;
- чітко відображати рівень навчальних досягнень, який очікується після уроку. При цьому мають бути передбачені: обсяг і рівень навчальної інформації учнів, що буде забезпечений; обсяг і рівень розвитку способів діяльності, який планується досягти в кінці уроку; розвиток емоційно-ціннісної сфери учня, яка забезпечує формування переконань, характеру, вплив на поведінку тощо; визначення, усвідомлення або формування емоційно-наповненого ставлення учнів до тих явищ, подій, процесів, що є предметом вивчення на уроці;

- досягнуті результати необхідно оцінити;
- досягнуті результати мають бути очевидними для учнів і для самого вчителя, а також для інших учителів і осіб, що відвідують урок, із огляду на те, досягнуті заплановані цілі, чи ні.

Отож в інтерактивній моделі навчання під час проектування надзвичайно важливо сформулювати результати уроку, оскільки правильно сформульовані та досягнуті результати визначають ефективність засвоєного матеріалу.

Мета етапу *надання необхідної інформації* полягає в тому, щоб дати учням достатньо інформації для того, щоб на її основі вони могли виконати практичні завдання за короткий час. Це може бути міні-лекція, читання тексту підручника, ознайомлення з роздатковим матеріалом, опанування інформації за допомогою технічних засобів навчання або інших видів наочності тощо. Щоб зекономити час на уроці, для досягнення максимального ефекту уроку варто давати учням інформацію заздалегідь для попереднього ознайомлення в домашніх умовах.

Виконання інтерактивного завдання є основною частиною уроку, її метою є засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів уроку. Інтерактивна частина уроку займає близько 50-60 % часу на уроці. Послідовність проведення інтерактивного завдання може бути такою:

- інструктаж – повідомлення про мету вправи, правила виконання, послідовність дій і кількість часу, що відводиться на виконання завдань, запитую, чи все зрозуміло учасникам;

- об'єднання в групи, розподіл ролей;

- виконання завдання, при якому вчитель виконує роль помічника та надає учасникам можливість самостійної роботи і навчання, при цьому співпрацюючи один з одним;

- демонстрація результатів виконаного завдання.

Рефлексія результатів учнями – усвідомлення отриманих результатів, що досягається шляхом їх спеціального колективного обговорення або із застосуванням інших прийомів.

Рефлексія є невід'ємною і найважливішою складовою інтерактивного навчання на уроці, оскільки дає змогу учням і вчителю:

- оцінити власний рівень розуміння та засвоєння навчального матеріалу, спланувати чіткі реальні кроки його подальшого опрацювання:

- пригадати деталі свого досвіду;

- порівняти власне сприйняття з думками, поглядами інших, в деяких скоригувати певні позиції;

- привчати людину рефлексувати в реальному житті, усвідомлюючи та прогнозуючи подальші кроки;

- побачити реакцію учнів на навчання та в разі потреби скорегувати її.

Рефлексію можна проводити в різних формах: у вигляді індивідуальної роботи, роботи в парах, групах, дискусії, у письмовій та усній формі. Рефлексія може бути вербальною або у вигляді таблиць, малюнків, схем, графіків тощо. Вона завжди містить кілька елементів: фіксація того, що відбулось, визначення міркувань і почуттів щодо отриманого досвіду, плани на майбутній розвиток.

Під час етапу *підведення підсумків заняття* стає зрозумілим зміст проробленої роботи, підбивається підсумок засвоєних знань і встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що ще повинно надалі вдосконалюватися. Цілі заключного етапу уроку полягають у тому, щоб: пояснити зміст

опрацьованого; порівняти реальні результати з очікуваними; проаналізувати, чому відбулося так чи інакше; зробити висновки; закріпити чи відкоригувати засвоєне; установити зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що потрібно засвоїти, чого навчитись у майбутньому; скласти план подальших дій. Проте ключовою функцією підсумків є оголошення результатів навчання, при цьому вчитель має можливість переконатися чи учні їх досягли [17; 20; 24; 41].

Отже, від грамотно і ґрунтовно розробленого, втіленого у реальність уроку з використанням інтерактивних технологій, методів залежить успіх засвоєння та відповідно практичного використання отриманих знань.

Висновки до першого розділу

В основі сутності інтерактивного навчання знаходиться навчальний процес, організований таким чином, що практично усі учні залучаються до процесу пізнання, вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони думають та знають. Учні стають не об'єктами, а суб'єктами навчання, вони відчують себе активними учасниками процесу навчання. Використання на уроках інтерактивних технологій сприяє: розвитку навиків критичного і творчого мислення, пізнавальної активності та особистісної рефлексії, становленню активної суб'єктної позиції в процесі навчання, міжособистісної взаємодії та розвитку навичок спілкування, прийняттю норм та правил спільної діяльності тощо.

В навчальній практиці використовуються та створюються нові різноманітні форми і методи інтерактивного навчання, освоюються оригінальні техніки проведення дискусій, рольових та ділових ігор, адаптуються розробки колег усього світу в області інтерактивного навчання.

За допомогою новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає цікавість до процесу навчання.

Інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, адже вони сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науково достовірні та цінні для педагогічно-методичної діяльності вчителя результати дослідження неможливі без ретельно продуманої його організації, а також об'єктивного підбору відповідних доцільних методів проведення. Тому даний розділ присвячений саме цим питанням.

2.1. Організація та проведення педагогічного експерименту

Перш ніж перейти до опису педагогічного експерименту, варто з'ясувати його сутність та мету, яку він переслідує.

Педагогічний експеримент є певним комплексом методів дослідження, який забезпечує науково-об'єктивну та доказову перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези. Він дозволяє глибше, ніж інші методи, перевірити ефективність тих чи інших нововведень у навчанні та вихованні, порівняти значення різних факторів у структурі педагогічного процесу й обрати найкращі (оптимальні) їх поєднання для відповідної ситуації, виявити належні умови реалізації певних педагогічних завдань. Експеримент дає можливість відкрити усталені, повторювані, істотні зв'язки між явищами, тобто вивчати закономірності, характерні для педагогічного процесу.

Основна мета експерименту – перевірка теоретичних положень, підтвердження робочої гіпотези, всебічне вивчення теми дослідження [5; 7; 48].

В організації та проведенні педагогічного експерименту було використано два його види, а саме:

- констатувальний – визначення рівня знань учнів на початку експерименту. Тут слід додати наступне. Є розуміння того факту, що діти першого класу лише починають своє пізнання світу в межах навчальної діяльності в школі, проте вони вже мають певні знання, характерні для їхнього віку. Тому даний етап

дослідження мав сенс для проведення. Для цього школярам було запропоновано відповісти на ряд питань (додаток А) [4; 8; 10; 16], після чого проведено вербальну оцінку відповідей дітей на ці питання;

- навчальний – навчання проводилося із застосуванням інтерактивних методів навчання, а саме на уроці застосовувалися рольова гра, робота в групах та інші методи [5; 48].

Дослідження виконувалося у Чернігівському ліцеї № 32 у два етапи, а саме: перший етап проводився на початку педагогічної практики, другий – через 4 тижні після проведення циклу традиційних уроків та уроків із застосуванням інтерактивних методів. Тривалість експерименту – від 13 вересня 2021 р. до 25 жовтня 2021 р. Особливості традиційного уроку зазначено нижче, інтерактивного уроку – див. п.1.3.

Традиційний урок характеризується дотриманням основних його етапів, та складається з:

- вступної частини (організація уваги учнів, орієнтація на певну діяльність тощо);
- перевірки виконання домашнього завдання (усна чи письмова);
- пояснення, вивчення і закріплення нового матеріалу;
- домашнього завдання;
- поточного оцінювання;
- підсумків роботи на уроці тощо.

Такий погляд на складові уроку, ґрунтується на традиційному розумінні навчального процесу як, переважно, лише засвоєння інформації. У всіх цих елементах простежується увага до її закріплення в пам'яті дитини.

Прийнято також уважати, що урок має відповідати організаційним, дидактичним, етичним та санітарно-гігієнічним вимогам. Вони мають універсальний характер і реалізуються в будь-якій системі освіти [47].

Організаційні вимоги зорієнтовані на те, щоб урок будувався за чіткою і зрозумілою логікою, наслідком якої було б вирішення поставлених завдань та досягнення загальної мети, передбачав раціональне використання часу,

забезпечував дисципліну і високу працездатність учнів. Уважається, що кожен урок повинен мати своє логічно визначене місце і функцію в системі або низці уроків.

Дидактичні вимоги стосуються методично грамотного визначення мети уроку та вибору методів діяльності, способів підвищення мотивації навчання, врахування психологічних закономірностей процесів засвоєння інформації, розвитку та навчання учнів, відповідного (ефективного) застосування засобів навчання тощо.

Етичні вимоги передбачають, щоб стосунки учасників процесу навчання базувалися на засадах педагогічної моралі (тактовності, поваги до людини, почутті гідності, справедливості, вимогливості, принциповості тощо). Учитель поєднує любов до своєї праці з любов'ю до дітей. Постійно перебуваючи в фокусі уваги дітей, він мусить бути особливо само вимогливим, творчим, сумлінним, захопленим своєю працею.

Санітарно-гігієнічні вимоги. Деякі з цих вимог визначені відповідними інструкціями (наприклад, про сприятливий для здоров'я дітей режим праці та розклад уроків, про наявність відповідної площі й кубатури класної кімнати, про вимоги до меблів, зокрема до парт, до освітлення класу тощо). Проте є тут і такі моменти, які вчитель постійно повинен мати на увазі й забезпечувати сам. Працездатність і втомлюваність дітей дуже залежить від методів навчання, які він застосовує [7; 26].

Традиційні уроки, які проводилися у контрольній групі, мали таку структуру:

- вступна частина – організаційний момент, метою якого є організація уваги учнів, орієнтація на певну діяльність;
- актуалізація опорних знань, перевірка виконання домашнього завдання. На цьому етапі застосовувалися усне опитування або письмова перевірка знань;
- мотивація навчальної діяльності. Даний етап передбачав обговорення епіграфу уроку;

- вивчення та пояснення нового матеріалу. На деяких уроках усне пояснення було поєднано із самостійним пошуком учнями матеріалу у підручнику;

- закріплення вивченого матеріалу та підведення підсумків уроку. На даному етапі закріплення матеріалу проходило у вигляді усних питань або невеликої самостійної роботи, а також тестових завдань;

- домашнє завдання, яке для усіх учнів контрольної групи було однаковим.

Під час проведення традиційних уроків застосувалися завдання різного характеру. Проте їх метою було лише запам'ятовування та засвоєння викладеного вчителем матеріалу [2].

Експеримент охоплював учнів двох 1-их класів. Один клас – контрольна група, в якому проводилися традиційні уроки циклу «Я досліджую світ», тобто без використання інтерактивних технологій – це 1- А клас, інший клас 1- Г – експериментальна група, у якій проводилися уроки «Я досліджую світ» із застосуванням інтерактивних методів. Загалом дослідженням було охоплено 57 учнів – серед них 30 хлопчиків і 27 дівчат. Вік учнів становив 6-7 років.

Під час експерименту були використані інтерактивні технології при вивченні таких розділів (відповідно до Типової освітньої програми для 1-2 класів НУШ) [30]:

- тема 1 «Моє довкілля»;
- тема 2 «Осінь мозаїка»;
- тема 3 «Батьківщина».

Конспекти розроблених та проведених традиційних уроків, а також уроків із використанням інтерактивних технологій описано у третьому розділі та у додатках Б та В.

Під час проведення педагогічного дослідження на уроках в експериментальній групі було застосовано наступні інтерактивні методи*:

- «Мікрофон»;
- «Карусель»;
- «Мозковий штурм»;
- «Акваріум»;

- «Асоціативний кущ»;
- рольова гра та робота в групах.

Примітка. Сутність кожного із зазначених інтерактивних методів описано у першому розділі.*

У порівнянні із традиційними при проведенні уроків з використанням інтерактивних вправ значна частина учнів експериментальної групи виявила підвищену увагу і зацікавленість до тем, що вивчалися.

Варто відзначити, що уроки проходили в психологічно доброзичливій та емоційно насиченій позитивній атмосфері. Не відзначено жодного порушення дисципліни, не дивлячись на психологічну специфіку даної вікової категорії дітей.

Крім того, деякі школярі з експериментальної групи висловили вчителю прохання продовжити урок, хоча академічна година закінчилася. Даний факт мав місце при вивченні теми «Осіньна мозаїка».

Після завершення циклу уроків «Я досліджую світ» було проведено оцінку засвоєних знань учнів контрольної та експериментальної груп, а також її порівняльну характеристику, про що описано у третьому розділі. Методи, які були використані для оцінювання результативності вивчення тем, наведені нижче (див. п. 2.2).

При написанні магістерської роботи використовувалися нижче зазначені теоретичні методи.

Вивчення спеціальної літератури, а саме, вітчизняної літератури і сучасних закордонних джерел, дало змогу оцінити стан проблеми, сформулювати актуальність теми, висунути правильну гіпотезу, поставити завдання та вибрати правильні методи дослідження.

Для обробки отриманих результатів використовувалися методи математичної статистики, а саме, програма для проведення статистичної обробки даних Excel XP. Обробці підлягав вербальний опис знань учнів згідно із критеріями оцінювання, що застосовують для учнів перших класів (див. п. 2.2.2).

2.2. Опис інструментарію оцінювання знань учнів

В межах дослідження застосовувалися такі види контролю: поточний та періодичний.

Поточний контроль здійснюється в процесі вивчення теми з метою визначення рівня розуміння і первинного засвоєння учнями окремих елементів змісту теми, зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем уроків, закріплення знань, умінь і навичок, їх актуалізації перед вивченням нового матеріалу. Результати поточної перевірки фіксуються в оцінних судженнях (у нашому випадку).

Періодичний контроль має на меті визначення й оцінювання сформованості загальнопредметних умінь і навичок (аудіювання, читання, усне мовлення тощо), якими оволодівають учні впродовж вивчення окремих предметів. Цей вид контролю передбачає перевірку, що здійснюється через певний період навчання – у нашому випадку після закінчення тем уроків: «Моє довкілля», «Осінь мозаїка», «Батьківщина» [30].

2.2.1. Методи визначення результативності навчально-пізнавальної діяльності учнів

В ході експерименту застосовуються такі методи перевірки знань першокласників: усна перевірка (бесіда, розповідь учня). При цьому застосовувалися завдання різних когнітивних рівнів: на відтворення знань, на розуміння, на застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях, вміння висловлювати власні судження, ставлення, оцінки. Розглянемо сутність цих методів більш детально.

Усна перевірка організовується по-різному в залежності від її мети (реалізація певних функцій перевірки на уроці) та від змісту матеріалу, який підлягає перевірці. Серед цільових установок перевірки можна виділити наступні: перевірка виконання домашнього завдання, виявлення підготовленості учнів до вивчення нового матеріалу, перевірка ступеня розуміння і засвоєння нових знань,

властивостей і якостей мислення, збереження вивченого в пам'яті, перевірка сформованості навчально-пізнавальних умінь і навичок та ін. Залежно від змісту вона проводиться за матеріалом попереднього уроку або по окремих розділах і темах курсу.

Методика усної перевірки містить дві основні складові: а) складання перевірочних питань і їх поставлення; б) відповідь учнів на поставлені питання і слухання їх.

Складання перевірочних питань і завдань є важливим елементом усної перевірки. Якість питань визначається їхнім змістом, адекватністю, характером виконуваних учнями при відповіді на питання розумових дій, а також словесним формулюванням.

При складанні питань необхідно виходити з загальновідомого дидактичного положення про те, що перевіряти слід ті знання, які є провідними в даному курсі або відносно важко засвоюються учнями, або які необхідні для успішного засвоєння подальших розділів і тем курсу. На підбір питань впливає вид перевірки: для уточнення змісту питань для поточної перевірки необхідний аналіз зв'язків досліджуваного матеріалу з раніше пройденим, а для тематичної і підсумкової перевірки – виділення провідних знань і способів оперування ними. Усну перевірку можна вважати ефективною, якщо вона спрямована на виявлення свідомого сприйняття знань і усвідомленості їх використання, якщо вона стимулює самостійність і творчу активність учнів.

Якість питань визначається і характером виконуваних учнями при відповіді на питання розумових дій. Тому серед перевірочних завдань потрібно формулювати питання, що активізують пам'ять (на відтворення вивченого), мислення (на порівняння, співставлення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, виділення суттєвих ознак понять, доказів, узагальнення, класифікацію, конкретизацію та ін.), мову (завдання з перевірки конкретних мовних навичок, умінь використовувати спеціальну термінологію) і інше. Велике значення мають проблемні питання та питання, що змушують застосовувати отримані знання у

практичній діяльності (які факти можна довести, при наявності яких умов, для яких цілей, як можна здійснити, які є можливості, правомірність висновків тощо).

Якість усної перевірки залежить від підбору, послідовності і постановки питань. У пропонованій учням системі питань кожен з них повинен бути цілеспрямованим і логічно завершеним. Причому в одних системах на практиці чітко виділяють основне питання, що вимагає розгорнутої відповіді учня, і додаткові питання, які потребують більш короткої відповіді, але дозволяють більш різнобічно та якісно виявити знання учнів. В інших системах питання можуть ставитися в такій послідовності, щоб відповідь на одне питання готувала учнів до відповіді на інше. Словесне формулювання питань також впливає на їх ефективність. Тому питання слід ставити гранично стисло, лаконічно і точно (недвозначно): учні повинні чітко знати, який матеріал вони повинні викласти, які поняття, закони і способи дій розкрити. Самі питання вимовляються голосно і чітко.

Другою складовою частиною усної перевірки є відповідь учнів на поставлені питання і слухання його. У дидактичній літературі виділяються дві умови якісного виявлення знань: 1) надання учню вільно, без перешкод з боку вчителя і класу, викласти наявні у нього знання з даного питання; 2) створення обстановки, що забезпечує найкращу роботу його інтелектуальної сили. У процесі перевірки вчитель і клас повинні уважно вислухати відповідь учня – всі зауваження і коментарі робляться після його закінчення. Відповідь може бути перервана тільки в разі, якщо учень не відповідає на питання, а ухиляється вбік. При оцінці відповіді учня звертають увагу на правильність і повноту відповіді, послідовність викладу, якість мови. Доброзичливий тон, витримка, віра в дітей, необхідна вимогливість – такими мають бути риси поведінки вчителя під час перевірки знань учнів.

Основними прийомами усної перевірки, які широко використовуються під час вивчення курсу «Я досліджую світ», є:

- 1) перевірка відповідей по домашньому завданню;

2) перевірка знань, умінь і навичок за раніше вивченого матеріалу, якщо вчитель не впевнений в міцності його засвоєння;

3) перевірка знань з раніше вивченого матеріалу, якщо він активно буде використовуватися при введенні нових знань;

4) перевірка засвоєння учнями теоретичного матеріалу;

5) перевірка засвоєння умінь і навичок: способів дій і способів діяльності;

б) перевірка рівня розвитку логічного мислення учнів (умінь міркувати, робити висновки, доводити і обґрунтовувати свої дії), а також розвитку його властивостей та якостей.

Прийоми усної перевірки використовуються на різних етапах уроку. Вибір тих чи інших прийомів багато в чому зумовлюється метою і логікою уроку. Так, наприклад, на етапі введення учнів в урок і підготовки їх до вивчення нового матеріалу в певному поєднанні і порядку активно використовуються прийоми перевірки домашнього завдання, прийоми перевірки розвитку властивостей мислення і мовлення, а також прийоми перевірки знань і умінь з раніше вивченого матеріалу, якщо він становить базу для введення нових знань. Іноді на другому плані у вчителя варто перевірити матеріал, в міцності засвоєння якого учнями він не впевнений. При умілій організації перевірки (у формі розминки, диктанту тощо) учні швидко «входять» в урок і успішно готуються до вивчення нових знань.

Варто зазначити, що перевірка якості домашньої роботи теж вагома. Інформація про ступінь виконання кожного завдання і знання їх цільового призначення дозволяють вчителю правильно встановити необхідність перевірки якості виконання певного завдання.

На етапі ознайомлення з новими знаннями на уроці активно використовують прийоми перевірки засвоєння навчального матеріалу: вивчення засвоєння теоретичного матеріалу, умінь, розвитку логічного мислення тощо. На цьому етапі запропоновані учням питання розташовують в такому порядку, щоб вони наочно показали логіку даного навчального розділу. Учням також

пропонують питання, за допомогою яких контролюють запам'ятовування матеріалу, точність мови, правильність суджень тощо.

На етапі закріплення знань і умінь також варто застосовувати прийоми усної перевірки, які дозволяють повторити, уточнити, систематизувати, закріпити новий матеріал у пам'яті, а також сприяти усвідомленню та закріпленню зв'язку нового матеріалу із вже раніше пройденим. Як показує досвід багатьох педагогів, така перевірка є високоефективною [11].

2.2.2. Критерії оцінювання знань

Оцінювання знань учнів ґрунтувалося на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учнів, а не ступеня їхніх невдач.

Об'єктивність і точність оцінок забезпечувалося наступними критеріями:

- якість знань (міцність, повнота, глибина, узагальненість, системність, дієвість);

- сформованість ключових, загально предметних і предметних компетентностей, способів навчальної діяльності (виконання за зразком, за аналогією, в нових ситуаціях);

- володіння досвідом елементарної творчої діяльності (частково-пошуковий і пошуковий рівні);

- володіння досвідом емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе.

У процесі контрольної оцінювальної діяльності при безбальному оцінюванні використовувалися як усні, так і письмові оцінні судження, які характеризували процес навчання і відображували кількісний і якісний результати процесу навчання: ступінь засвоєння знань і умінь з навчальних предметів та рівень розвитку учнів.

Під час оцінювання характеристиці підлягала робота учня, а не його особистість. Для цього використовувалися такі вислови:

- правильно / неправильно;
- я твоєю роботою задоволена / не задоволена;
- сьогодні твоя відповідь повніша чи недостатньо повна, ніж на попередньому уроці тощо.

У процесі вербального оцінювання навчальної діяльності було використано такі форми і прийоми:

1) різні форми схвалення, погодження, підбадьорювання, що виражалися словесно та за допомогою міміки, жесту, модуляції голосу: справився; вже краще; чудово; видно, що стараєшся; задоволена твоєю роботою та ін. У такій же формі висловлювалися зауваження, заперечення, осуд: спробуй не поспішати і довести до лінії; обведи зразок і напиши так само; як ти думаєш, що в тебе не так, як на зразку? тощо;

2) розгорнуте словесне оцінювання. При цьому аналізувався хід роботи, її результат, коментувався спосіб виконання, було показано, що саме варте уваги. Також учнів було стимульовано до наслідування зразка відповіді, показано раціональніші способи роботи, пояснено можливість сказати зрозуміліше, точніше;

3) перспективна й відстрочена оцінка – було роз'яснено, за яких умов учень може в перспективі одержати найвище схвалення;

4) ігрова оцінка, яка передбачала нагородження переможців, учасників гри різними ігровими атрибутами [23].

Оцінні судження висловлювалися в такій послідовності:

- відзначення позитивних сторін відповіді та успішно виконаних аспектів практичної роботи;

- чітке визначення обов'язково в доброзичливій формі допущених помилок та недоліків (так, щоб учень усвідомив свої прорахунки);

- визначення шляхів подолання прогалин у знаннях, рекомендації щодо удосконалення практичних навичок із конкретною інформацією про можливість ліквідації недоліків;

- висловлення віри, доброзичливої впевненості в тому, що учень докладе необхідних зусиль і досягне вищих показників навчальних досягнень.

Адже саме у такий спосіб висловлення оцінних суджень у дитини формується свідоме ставлення до навчання, віра в свої сили, бажання поліпшити результат своєї навчальної діяльності.

Оцінка отриманих знань, вмінь та навичок першокласників характеризувалася за такими рівнями:

- має значні успіхи;
- демонструє помітний прогрес;
- досягає результату за допомогою вчителя;
- ще потребує уваги і допомоги [14].

Результати перевірки знань, отриманих під час проведення традиційних та інтерактивних уроків, описані у розділі 3.

Висновки до розділу 2

Структура уроків із застосуванням інтерактивних технологій дещо подібна до побудови традиційного уроку, включаючи такі компоненти: мотивація, оголошення теми й очікуваних результатів, надання необхідної інформації для розв'язання завдань, власне виконання інтерактивних завдань, підсумки та оцінювання результатів уроку. Проте, на відміну від традиційної форми проведення уроку, на якому переважає постановка однакової мети для кожного, урок з використанням інтерактивних технологій передбачає спільну мету для об'єднання зусиль усіх учнів для її досягнення. Сумлінна підготовка вчителя до уроку, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів робить навчальний процес на уроках «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних методів навчання більш цікавим та ефективним.

Організація та власне проведення дослідження включало такі етапи: констатувальний, навчальний. Констатувальним етапом було передбачено

діагностику наявного рівня знань із тем, що вивчалися в ході експерименту. Навчальний етап охоплював проведення традиційних та інтерактивних уроків.

В ході дослідження було використано наступні інтерактивні методи: «Мікрофон», «Карусель», «Мозковий штурм», «Акваріум», «Асоціативний куш», рольова гра та робота в групах.

Перевірка отриманих учнями знань проводилася за допомогою методів усного опитування із застосуванням різних педагогічних прийомів, доцільних для першокласників.

Набуті знання дітей оцінювалися вербально за такими рівнями: а) має значні успіхи; б) демонструє помітний прогрес; в) досягає результату за допомогою вчителя; г) ще потребує уваги і допомоги.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИК ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

3.1. Результати експерименту та їх інтерпретація

У ході педагогічного експерименту було помічено, що використання підібраних вправ підвищує у дітей працездатність, пізнавальний інтерес стає вищим, діти активніше стали брати участь у роботі, відповідають на питання і не бояться робити припущення. У молодших школярів формується вміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію, вони вчаться працювати в групі, взаємодіяти та допомагати один одному.

До роботи в класах були залучені всі діти. Пізніше було зазначено, що рівень пізнавальних здібностей у учнів став вищим, а вивчений матеріал засвоювався краще.

Під час тематичного оцінювання діти показали такі вміння як: вміння домовитися, вміння організувати свою роботу та роботу у групі, здатність оперативно мислити, виробляти самостійні рішення, коротко та чітко викладати свої думки, у них підвищилися активність та зацікавленість. Також варто відзначити, що згуртованість класу стала вищою, порівняно з тим, що спостерігалось на початку експерименту.

Ефективність використання інтерактивної технології підтверджується високими показниками під час проведення усної та практичної перевірки знань, таких як бесіда, розповідь учня, практична робота з дітьми та спостереження. За підсумками проведення усної та письмової перевірки якість навчання учнів контрольного класу становила 68%, а в експериментальному класі – 86% (рис.2.1).

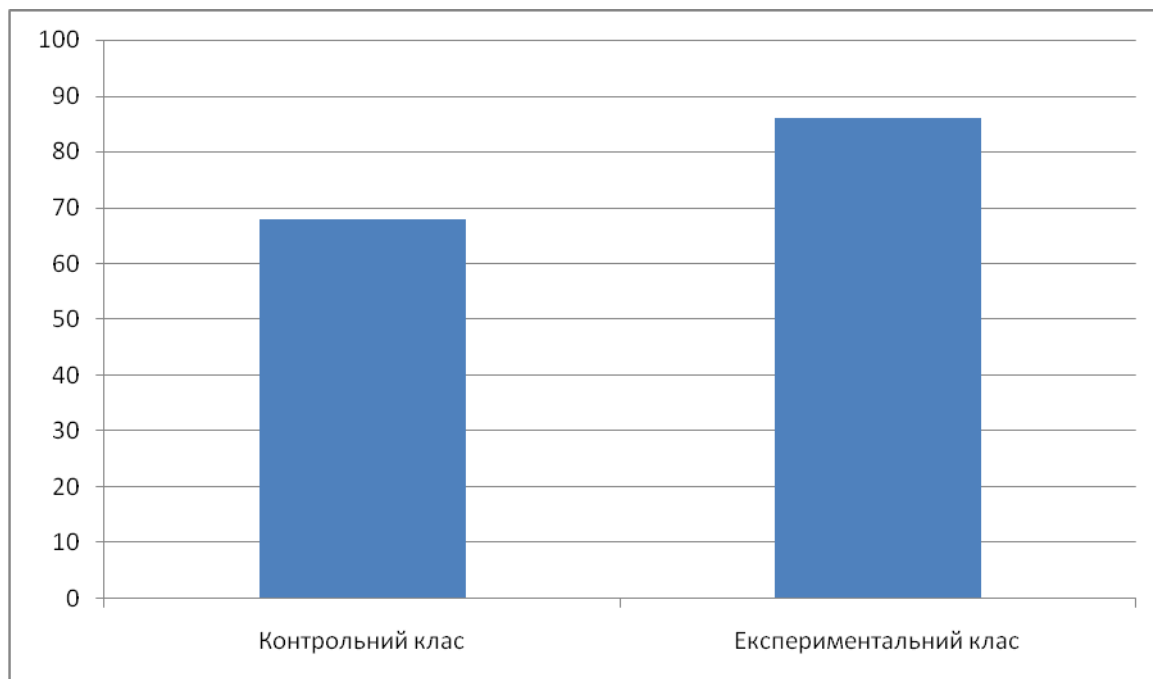

Рис. 2.1. Результати дослідження контрольної та експериментальної групи

Використання інтерактивної технології у розвиток пізнавальних здібностей в учнів призвели до того, що підвищилися: пізнавальний рівень, активність щодо закріплення матеріалу, розумова здатність, самостійність і під час практичних робіт і завдань. А також учні навчилися відбирати та узагальнювати необхідні матеріали. Аналіз виконаної роботи показав, що використання інтерактивних технологій навчання сприяє розвитку в учнів таких якостей як підприємливість, активність, критичне мислення, самостійність, відповідальність. Спостерігається значне підвищення мотивації самостійної пізнавальної діяльності, особливо у слабших дітей. Так само у батьків підвищується інтерес до навчальної діяльності учнів, коли застосовуються нові способи роботи тощо.

3.2. Методика уроків «Я досліджую світ» з використанням технологій інтерактивного навчання

Методичні рекомендації до теми «Моє довкілля»

Розробляючи конспект уроку на тему «Моє довкілля» нами було розроблено важливі цілі цього уроку, а саме: конкретизувати, поглиблювати та

систематизувати знання про природу; встановлювати взаємозв'язок між природою та трудовою діяльністю людини, вчити аналізувати матеріал, робити висновки; розширити коло знань про захист організму від надходження забруднюючих речовин, познайомити дітей з термінами “Екологія”, “Екологи”, “Утилізація” “Побутовий фільтр”; розвивати прагнення глибше пізнавати навколишній світ, берегти його, розвивати мовлення, мислення, збагачувати словниковий запас; виховувати гуманну, творчу особистість та виховувати дбайливе ставлення до навколишньої природи, свого здоров'я.

Вдало підібрано та сформульовано проблемну ситуацію на етапі актуалізації знань, яка заключалась в наступному – вчити оцінювати правильність поведінки людей у природі, узагальнювати, конкретизувати, поглиблювати та систематизувати знання про природу. Наприклад, це можна реалізувати читанням вірша учнем:

Он повзе мурашка,

Ось хлюпоче річка.

Не зривай ромашку,

Не топчи травичку.

В зелені діброва,

В китицях калина.

Глянь, яка чудова

Наша Україна!

Журавлі над лугом

Линуть рівним клином.

Будь природі другом,

Будь природі сином.

Знай-бо, це не мода,

Це життя потреба,
Нас віта природа
Чистим синім небом.

Важливим етапом є методично правильно сформулювати систему запитань за видом діяльності, в нашому випадку це читання вірша. Пропонуємо наступні запитання: «Чому життя людини тісно пов'язане із природою? Без чого неможливо жити на Землі?» та інші.

Наступним етапом уроку ми пропонуємо попрацювати з казкою та за її допомогою підвести дітей до теми уроку.

Казка

Жила у світі Людина. Жила вона на краю лісу в маленькій хатинці, на звірів полювала, рибу ловила, свіжим повітрям дихала, воду джерельну пила.

Ось одного разу пішла Людина на рибалку через ліс і не впізнала її: було всюди багато сміття: паперів, шибок, банок. Прийшла вона до річки, довго сиділа біля води, а риба не клює.

Раптом відчуває: щось є! Витягує...

— Як ви думаєте, що витягла Людина?

— А витягла вона консервну банку. Зітхнула, поклала банку біля себе і знову закинула вудку. Вдруге витягла поліетиленовий пакет зі сміттям. Зовсім сумно стало Людині від такої риболовлі, і закинула вона вудку в третє. Раптом відчуває – гачок хтось у глибину тягне ... Витягнула і очам своїм не повірила ... Дивиться, а перед нею Золота рибка. Людина як води в рот набрала, нічого сказати з подиву не може.

Говорить йому рибка:

— Ти людина!!! Отже, попроси виконання своїх бажань. Загадуй! А за це ти мене відпустиши назад у річку.

Гаразд, - каже Людина, - Якщо так заведено, виконай єдине бажання, і я тебе відпущу.

Прослухавши частину казки, ми пропонуємо поставити дітям запитання та попрацювати за інтерактивною технологією «Асоціативний куш». Приклад запитання: «Діти, як ви думаєте, яке бажання попросила виконати Людина?». Після обговорення ідей продовжуємо розповідати казку.

— Зроби так, Золота Рибка, щоб як і раніше в річці ловилася риба, а не консервні банки. І відповіла Золота Рибка: «Людина! Ти сама губиш природу, сама і спробуй усе виправити!»

— І зрозуміла Людина, що не потрібно чарівної сили, щоб очистити природу від сміття, а треба самому її берегти. Подякувала вона Золотій Рибиці за пораду, відпустила її в річку, сама зібрала усе сміття, і більше ніколи не кидала його, і дітей своїх учила любити і берегти природу.

Після слухання казки доречно запитати у дітей: « Чому Золота Рибка відмовилася виконати бажання? Чи може людина сама допомогти природі, врятувати її від забруднення?». Прослухавши відповіді дітей, оголосити тему уроку.

Важливо на даному уроці поговорити про те, як повинна поводитись людина щоб зберегти природу. Пропонуємо наступну систему запитань: « Ви любите наше місто? Назвіть найулюбленіші місця. Яким хочете бачити його? А що, на вашу думку, псує наше місто?» та інші.

Наступним визначним етапом уроку є спільне відкриття, яке вчить аналізувати матеріал, робити висновки, знайомить дітей з термінами "Екологія", "Екологи", "Утилізація". Ми пропонуємо дітям попрацювати в парах та пошукати в тлумачних словниках визначення термінів «екологія», «екологи», «утилізація». На цьому етапі пропонуємо провести бесіду з дітьми, щодо забруднення довкілля. Вчитель може навести статистику забруднення в Києві та скільки припадає побутових відходів на одну людину в рік. Після бесіди пропонуємо зробити

висновок, щодо забруднення природи, та наголосити про те що з природою поводитись треба дбайливо і тоді вона віддячить нам чистим повітрям, співом птахів, смачними ягодами та грибами.

На цьому етапі уроку доцільно запропонувати самостійну роботу дітям. Але для початку ми пропонуємо поділити дітей на групи та кожній групі запропонувати окремі завдання. Приклад завдань: дома з батьками знайдіть в інших джерелах (інші довідники, Інтернет) визначення екології, порівняйте з даними; відвідайте з батьками найближчий парк, поспостерігайте, як наші мешканці дотримуються його чистоти; відвідайте з батьками набережну річки поблизу вас, погляньте, як наші мешканці охороняють рідну природу.

Необхідним етапом уроку є систематизація та узагальнення знань, яке розкриває прагнення встановлювати взаємозв'язок між природою та трудовою діяльністю людини. Пропонуємо наступну систему запитань: «Чи хотіли б ви жити на такій планеті? Подумайте, на яку допомогу чекає від вас природа? Що ви робитимете для її охорони?».

Далі ми пропонуємо вчителю запропонувати дітям подумати про сміттєві відходи, чи можуть вони отримати друге життя та послужити нам добру службу. Для розуміння дітей про сміттєві відходи пропонуємо їм попрацювати в групах та розсортувати сміття по секція. Можна запропонувати чотири секції: картон та папір, скло, пластик, метал. Діти в групах будуть обирати ті сміттєві відходи, які підходять саме до їхньої секції.

Наступним завдання ми пропонуємо, подумати як можна продовжити життя сміттєвим відходам. Діти мають порадитись у своїх групах декілька хвилин та висунути свої думки. Потім вчитель робить узагальнення, що картон та папір здати в макулатуру і на паперовому комбінаті з них зроблять папір нижчого сорту. Це друге життя на користь людям! Скло відправлять на скляний завод. Після переробки вийдуть нові скляні вироби. Це друге життя на користь людям! При спалюванні пластику виділяється дуже отруйний газ. Його можна переробляти лише на спеціальних заводах. Метал здати в металобрухт. На

металургійному комбінаті його переплавлять та отримають нові вироби. Це друге життя на користь людям!

З вищесказаного вчитель робить висновок, що сортуванням сміття людина рятує природу від забруднення та допомагає собі! Процес, у результаті якого сміттю дається друге життя, називається утилізація.

Наступним етапом уроку є самостійне застосування знань, яке розвиває прагнення глибше пізнавати навколишній світ та берегти рідну природу, розширює коло знань про захист організму від надходження забруднюючих речовин. Ми пропонуємо попрацювати в підручнику на с. 74 з ілюстрацією. Описавши ілюстрацію вчитель пропонує дітям провести невеличкий дослід, який покаже, як можна очистити воду. Спочатку вчитель пояснює як робити дослід, та викликає учня. Далі дослід робить учень під керівництвом вчителя, а діти повторюють за ним на своїх партах. Приклад дослідів на очищення води: на дно вирви покласти вату, на неї по черзі дрібні камінці, шар піску, все накрити кружком промокального паперу; поставити вирву над чистою склянкою; налити у вирву “забруднену” воду. Після проведення дослідів ми пропонуємо систему запитань, які доречно запитати у дітей. Пропонуємо наступні запитання: «Яка вода стала після того, як її пропустили через фільтр? Чи можна пити цю воду? Як захистити себе від забрудненої води, коли ви відпочиваєте на березі річки та у вас скінчилася чиста вода?».

У підсумку уроку ми аналізуємо роботу учнів та робимо висновок. Підбираючи дидактичний матеріал для етапу уроку «рефлексія» ми пропонуємо наступне:

1. Систему самооцінки. Діти оцінюють свою роботу за допомогою кольору.
2. Читання вірша вчителем. (Додаток Б)

Така планета наша, ніби казка!

Чарівна, дивовижна і ясна.

Бо ж гріє Землю сонечкова ласка,

Водичкою вмивається вона,
У гарних квітах дивно розквітає,
В зелених травах, в чарівних лісах.
Світанок ніжний пташка зустрічає
І все дзвенить, купається в піснях.
А над усім цим дивом синє небо,
Хмарки біленькі хтось намалював.
І нам здається всім, що так і треба,
Та хто ж нам світ такий подарував?
Таку красу, таке безмежне диво,
Ці звуки, форми, барви-кольори,
Хто це підніс в дарунок милостиво?
Це просто диво, що не говори.
Така природа всіх нас зустрічає!
І скільки ти б не жив на цій Землі.
Вона дивує, радує, вражає,
І в зрілості, і доки ще малі.
І не дає ніколи збайдужіти,
Підносить нам сюрпризи повсякчас.
То ж бережіть цю Землю, любі діти,
Вона родила і зростила нас.
Вона нам мати, бо життя дарує,
Годує всіх, для нас цвіте й росте.

І щедрістю безмежною дивує,
Та пам'ятайте завжди і про те,
Що ми тут гості, а природа вічна,
Вона й до нас уже давно була.
Така ж чудова, дивна і лірична...
Не заподійте цьому світу зла.

Методичні рекомендації до теми уроку «Осінь мозаїка»

При розробці конспекту на тему «Осінь мозаїка» ми намагалися дати учням уявлення про характерні ознаки осені в живій та неживій природі.

В результаті нами було поставлено наступні завдання: розширити знання дітей про осінні зміни у житті рослин, у житті комах та птахів, показати їх зв'язок із неживою природою; розвивати пізнавальну активність, інтерес до предмета; вчити спостерігати, порівнювати, робити висновки, узагальнювати знання; виховувати любов та дбайливе ставлення до природи.

Починаючи роботу над темою уроку на нашу думку варто долучати літературні та художні матеріали, які забезпечують комплексне сприйняття нового матеріалу під час вивчення теми «Осінь мозаїка». Нами було підібрано віршовані тексти.

Нині осінь нас чарує,
Неповторна, чарівна,
Різні барви нам дарує
І дивує нас вона.
Виглядає так казково
Восени і парк, і гай,
Розмаїттям кольоровим

Прикрашає осінь край!

(Входить Осінь.)

Осінь: Я - Осінь золота!

Уклін вам мій, друзі!

Давно вже мрію

Про зустріч із вами я!

Я трохи затрималася,

Все працювала, вбиралася!

Роздавала всім осинкам

Різнокольорові косинки.

Яскраві, колоритні,

Здалеку помітні!

Все навколо я вбрала,

Темний ліс озолотила

Стало в ньому світло, як вдень,

Листя там горить вогнем!

- Привіт, Осінь! - 2 рази

Добре, що ти прийшла!

У тебе ми осінь спитаємо,

Що у подарунок принесла?

– Принесла я вам муки.

– Отже, будуть пироги!

– Принесла вам гречки.

– Каша буде з печки.

Принесла вам груші.

- Ми їх на зиму насушимо.

- А вже яблука, як мед!

- На варення та компот.

- Принесла вам повну діжу меду.

Дощу ви раді?

- Не хочемо, не треба!

ОСІНЬ: - Ви любите, коли я приходжу?

Я красу всюди наводжу.

Я прийшла на урок до вас

Співати та веселитися.

Я хочу з усіма тут

Міцно потоваришувати.

- Проходь, осінь. Будь гостею, ми дуже раді твоєму приходу!

- Діти, сьогодні до нас разом з осінню прийшли її брати-осінні місяці.

Вересень: В школах дзвоник продзвенів,

Школярів дім знань зустрів.

В лісі вирости грибочки,

У опеньках всі пеньочки.

Що за місяць до нас прийшов?

Жовтень: Кличуть нас ліси, поля, сади

Дозбирати осені плоди.

Із дерев спадає листя жовте.

То землею ходить місяць

Листопад: Краплі з неба, дахів, стріх.

Дощ холодний, перший сніг.

Почорнів без листя сад,

Що за місяць?..

Далі працюючи над проблемою змін у живій і неживій природі ми підібрали таку систему запитань: «Яке небо було влітку? А восени? Як улітку світило сонце? Чи яскраво світить сонце восени? Які опади ви спостерігали?» та сформулювали висновки: а) влітку небо було блакитне, лише подекуди невеликі хмари; Восени небо затягнуте хмарами, здається низьким; б) влітку дощі короткочасні, теплі, часто бувають грози; восени дощі затяжні, холодні; в) влітку тепло, багато ясних днів; Восени температура повітря знизилася, ясних днів майже немає, постійно хмарно чи похмуро. На цьому етапі ми пропонуємо використати інтерактивну технологію «Коло ідей».

Вчитель може повторити осінні зміни у неживій природі, а саме - похолодання, перші заморозки та поява інею, остання гроза, затяжні дощі, густі тумани, перший сніг, льодостав, тощо.

Наступним етапом уроку ми пропонуємо розглянути зміни у восени в житті рослин та тварин. Пропонуємо наступну систему запитань: «Що таке листопад? Хто спостерігав це явище? Опишіть свої почуття. Чи на всіх деревах одночасно починається листопад? Які дерева раніше скидають листя, які пізніше, які не облітають? Як ви вважаєте, чому в природі відбувається листопад?». Діти можуть відповідати всі по черзі за допомогою інтерактивної технології «Мікрофон». Вислухавши думки дітей, вчитель наголошує, що з настанням холодів ґрунт охолоджується, а разом із ним і ґрунтова волога. Холодну воду коріння рослин не

всмоктує. Крім того, листя, що залишилося на зиму, послужило б для рослин джерелом лиха – гілки ламалися б від снігу.

Далі працюючи над проблемою змін у живій природі ми пропонуємо поговорити з учнями про комах та птахів. Спочатку вчитель може розповісти про комах, що у них температура тіла непостійна. Вона змінюється відповідно до зміни її у навколишньому середовищі. З настанням холодів частина комах забирається в затишні місця, інші зимують у стадії личинки чи лялечки. З комахами тісно пов'язане життя птахів, бо для багатьох вони є основним кормом. Далі вчитель розповідає про птахів та наголошує, що не всі птахи восени відлітають у теплі краї. Птахи харчуються різноманітним кормом. Для багатьох з них основним кормом є комахи, плоди і насіння рослин. З настанням холодів зникають комахи, на рослинах мало плодів та насіння.

Після розповіді вчитель робить висновок – зимувати залишаються синиці, горобці, ворони. Прилітають снігурі, сопліці, клісти. Зимуючі птахи харчуються плодами, що збереглися, і насінням рослин, відшукують комах, що сховалися. Перелітні птахи долають великі відстані, летять іноді без відпочинку цілий день чи ніч і дуже втомлюються. Багато птахів гине під час перельоту. Тому не треба лякати птахів, розганяти зграю, що опустилася на відпочинок. Для птахів, що залишаються на зиму, вже зараз треба збирати корм та робити годівниці.

Щоб більше розповісти дітям про осінь та про зміни в живій та неживій природі ми підібрали віршовані тексти, які будуть зачитувати учні.

1. Якщо на деревах листя пожовтіло,
Якщо в край далекий птахи полетіли,
Якщо небо похмуре, якщо дощ ллється,
Як ця пора року восени зветься.

2. Ходить осінь по доріжці,
Промочила в калюжах ніжки.

Лють дощі день увесь,

Сонце загубилося десь.

3. Ходить осінь, бродить осінь,

Листя з клена вітер скинув.

Під ногами килим новий-

Жовто-рожевий кленовий.

4. Красива осінь вишиває клени

Червоним, жовтим, срібним, золотим.

А листя просить: – Виший нас зеленим!

Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить: – Дай нам тої втіхи!

Сади прекрасні, роси – як вино.

Ворони п'ють надкльовані горіхи.

А що їм, чорним? Чорним все одно.

(Ліна Костенко)

5. Осінь за віконцем ходить не поспішаючи.

Листя на доріжках падає шуршить.

Тонкі осинки в калюжі вдивляються,

На гілках дощик висить.

6. Осінь! Вранці морози,

У гаях жовтий листопад!

Листя біля берези

Золотим килимом лежить.

У калюжах лід прозоро - синій,

На листочках білий іній.

7. Сіла осінь на порозі,

Довгі коси розплела,

Спілі яблука на возі

До бабусі привезла.

Вітром двері відчинила:

- Дари з воза забирайте!

Павутинкою злетіла:

- Через рік мене чекайте!

Наступним етапом уроку пропонуємо провести відео фізкультхвилинку, щоб діти відпочили.

Далі ми пропонуємо дітям розповісти про народні прикмети та прислів'я, які пов'язані з осінню та весною.

Білки роблять великий запас горіхів – чекай холодної зими.

Великий урожай горобини – на великі морози.

В осінню негоду сім погод надворі: сіє, віє, крутить, каламутить, реве, зверху ллє і знизу мете.

Весна червона квітами, а осінь – снопами.

Весна червона, та голодна, осінь дощова, та ситна.

Весною що річкою пролле – краплі не видно, восени ситцем просіє, а воду хоч відром черпай.

Весною дощ ширяє, восени мочить.

Вітер – листовій в'ється над хатою, пробує сили штовхаючись плечисто.

Високо птахи перелітні летять восени, так снігу багато буде, а низько – такі малі сніги будуть.

Якщо у зайцях багато жиру, то зима буде суворою.

Якщо журавлі летять високо, не поспішаючи і "розмовляють", стоятиме гарна осінь.

Якщо кроти до осені натягують у свої нори багато стерні або соломи – зима чекає холодна".

Якщо листопад пройде незабаром, слід очікувати крутої зими.

Якщо луки обплутані тенетником, гуси гуляють стадами, шпаки довго не відлітають, а зайці довго не біліють, то осінь буде протяжна та вітряна.

Якщо миші у льону гніздо зів'ють, то зимою великі сніги будуть.

Якщо миші відривають нори на теплий бік – зима сувора.

Якщо на деревах лист жовтіє знизу, то рання сівба озимих хороша, якщо з верхніх сучків - хороша пізня сівба озимих.

Якщо горіхів багато, а грибів немає – зима буде сніжна та сувора.

Якщо з дерева лист не спадає – буде холодна зима.

Як горобини багато – так дощова осінь, мало горобини – отже, осінь суха буде.

Наступним етапом уроку є закріплення вивченого, пропонуємо попрацювати в групах. Перша група малює осінні листя, друга група проходить невеличке тестування.

Тест

1. Яка пора року передуює зимі?

- а) Зима
- б) Літо

- в) Осінь
- г) Весна

2. Знайди зайвий місяць:

- а) Жовтень
- б) Вересень
- в) Листопад
- г) Січень

3. Яке дерево не скидає листя восени?

- а) Осика
- б) Сосна
- в) Береза
- г) Тополя

4. У якого дерева восени буває червоне листя?

- а) Клен
- б) Дуб
- в) Осика
- г) Ялина

5. Який птах зайвий?

- а) Горобець
- б) Шпак
- в) Ворона
- г) Синиця

6. Найпомітніша зміна в неживій природі восени – це:

- а) Дощ
- б) Туман
- в) Похолодання
- г) Вітер

7. Що стосується неживої природи?

- а) Сонце
- б) Дерево
- в) Чагарник
- г) Тварини

8. Виділи зайве слово:

- а) Гори
- б) Птахи
- в) Камені
- г) Вода

У підсумку уроку ми аналізуємо роботу учнів та робимо висновок. Підбираючи дидактичний матеріал для підсумку уроку ми пропонуємо інтерактивну вправу «Карусель». (Додаток В).

Висновки до 3 розділу

Під час проведення уроків «Я досліджую світ» з використанням інтерактивних методів навчання вчитель із носія готових знань перетворюється на організатора пізнавальної діяльності учнів. В учнів реалізується творча особистість, яка не лише володіє навичками спілкування, а вміє самостійно працювати над своїм власним інтелектом, виявляє свій творчий потенціал, що є основою успішного майбутнього професійного становлення особистості. Завдяки інтерактивним методам на уроках учні мають змогу моделювати різні соціальні ситуації та збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації. Діти вчаться формулювати власну думку та доводити свою точку зору, а також слухати іншу людину і поважати її альтернативну думку.

Результат педагогічного експерименту показав, що в експериментальному класі рівень знання став вищим, сформованість колективу стала вищою, у дітей пізнавальний інтерес став вищим, що і підтверджує нашу гіпотезу.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Розкриваючи сутність інтерактивного навчання ми дійшли висновку, що головною ідеєю є процес спілкування, в якому відбувається обмін інформацією, вміннями, досвідом між учнями та вчителем або учнем та учнем. Навчальний процес організований таким чином, що практично усі учні залучаються до процесу пізнання, мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони думають та знають. На основі аналізу поглядів видатних педагогів та психологів, було визначено особливості інтерактивних методів: гармонійне поєднання пізнавальної та фізичної активності учнів; формування навичок соціальної взаємодії; мотивація і активізація рефлексії учнів в освітньому процесі.

2. Проаналізовано та визначено, що при організації інтерактивного навчання відбувається моделювання життєво-важливих ситуацій, використовуються рольові ігри, спільно вирішуються проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Застосування вчителем інтерактивних технологій навчання змінює звичну для учня ситуацію навчання, характер його діяльності, ставить учня в іншу позицію: учень перестає бути «пасивною посудиною», в яку «вливають чергову порцію знань», а стає активним учасником навчального процесу.

Ефективність використання інтерактивних методів навчання підвищиться, якщо:

- вчитель проведе спеціальну підготовку до використання інтерактивних методів навчання;
- демократичний характер взаємин вчителів і учнів, повагу до власної думки учня;
- підтримка та заохочення вчителем нестандартних, оригінальних ідей та думок учнів.

З метою оптимізації освітнього процесу було впроваджено інтерактивні методи навчання на уроках « Я досліджую світ».

3. Досліджено та експериментально доведено що, інтерактивні методи навчання позитивно впливають на мотивацію учнів і загальну ефективність всього освітнього процесу.

Було проаналізовано та досліджено наступні види інтерактивних технологій: «Мікрофон», «Карусель», «Мозковий штурм» «Акваріум», «Асоціативний куш», рольова гра та робота в групах.

Експериментально підтверджено, що уроки з використанням інтерактивних методів навчання надають дітям позитивні емоції, сприяють розвитку пізнавальної активності. Інтерактивні технології стимулюють у дітей формування навичок і вмінь, які їм знадобляться у подальшому житті, створюється атмосфера співробітництва. Ми спостерігали позитивну динаміку у зрушенні якості знань учнів, що підтвердило ефективність визначених педагогічних умов. Невід'ємною частиною процесу самореалізації особистості є відчуття ситуації успіху, емоційні переживання, усвідомлення та рефлексія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко К. Удосконалення методичної підготовки майбутніх педагогічних працівників засобами інтерактивного навчання на уроках англійської мови. *Молодь і ринок*. 2019. №4 (171). С. 162-167.
2. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М.: Педагогика, 1995. 412 с.
3. Борзик О. Б. Проведення пробних уроків з природознавства та інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі: метод. рек. Харків, 2020. 188 с.
4. Вашуленко В. С., Бевз В. Г., Єресько Т. П., Трофімова О. Г. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу. Ч 1. К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. 112 с.
5. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
6. Власюк Т. Г. Грицай Н. Б. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках біології. *Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих науковців*. Рівне: РВВ РДГУ. 2019. С. 26-28.
7. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2012. 616 с.
8. Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 кл. Ч1. К.: Світич, 2018. 128 с.
9. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ.: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
10. Гільберг Т., Тарнавська С., Гнатюк О., Павич Н. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 кл. Ч1. Київ: Генеза, 2018. 112 с.

11. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах. Київ: Генеза, 2020. 256 с.
12. Голубцова І. А. Впровадження інтерактивних технологій. *Організація навчально-виховного процесу*. 2007. № 9. С. 161-173.
13. Григоренко О. В., Загорко Н. П. Реалізація інтерактивних форм навчання в аграрному ВНЗ. *Збірник науково-методичних праць «Удосконалення навчально-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. Мелітополь: ТДАТУ, 2013. Вип. 17. С.14-18.
14. Додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 № 1009 «Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи». URL: <https://mon.gov.ua/>.
15. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 № 1/9-430.
16. Жаркова І. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 кл. Ч1. Тернопіль: Підручники і посібники, 2018. 96 с.
17. Журавель В. П., Журавель Д. П. Структура і характеристика інтерактивних технологій навчання. *Збірник науково-методичних праць «Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти»* 2020 р. С. 91-96. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/>.
18. Забарна А. П. Інтерактивні технології навчання на уроках з основ алгоритмізації та програмування. *Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: Збірник наукових праць*. Випуск VI: В 3-х томах. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2006. Том 3. С. 271-279.
19. Зубенко О. В., Медведєва С. О. Інтерактивні технології навчання при вивченні іноземних мов в технічному вузі. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2008. № 4. С. 119-122.
20. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання. *Початкова школа*, 2006. №3. С. 9-11.

21. Карпук О. В. Інтерактивні технології навчання на уроках природознавства в 2 класі. Навчально-методичний посібник. Маневичі: НВК «Маневицька ЗОШ І-ІІІ ступенів № 2 – гімназія імені А.П. Бринського», 2015. 68 с.
22. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта). Рига: НПЦ «Эксперимент», 1995. 176 с.
23. Крамаренко А. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 420 с.
24. Кукушин В.С. Современные педагогические технологии. Начальная школа: пособие для учителя. Ростов-н/Д.: Фенікс, 2003. 448 с.
25. Кушнір Т. І. Використання інтерактивних методів навчання під час вивчення синтаксису в загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий журнал «Молодий вчений»*, 2016. № 4 (31). С. 545-549.
26. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 670 с.
27. Мартинець А.М. Нові педагогічні технології: інтерактивне навчання. *Відкритий урок*, 2003. № 7-8. С. 28-31.
28. Методичні рекомендації щодо викладання в початковій школі у 2018/2019 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2018 р. № 1/9-415 «Я досліджую світ».
29. Мостіпака Т. П. Інтерактивні технології у викладанні природничих дисциплін. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 143-148.
30. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/>.
31. Осяк С. А. и др. Образовательный квест – современная интерактивная технология. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1. URL: <https://science-education.ru/>.
32. Павлик О. А. Інтерактивні технології в підготовці вчителя-словесника. *Вісн. Житомир. Держ. ун-ту ім. Франка*. 2005. №25. С. 116-118.

33. Півень Л. М. Активізація пізнавальної діяльності школярів шляхом використання інтерактивних методів навчання. Миколаїв, 2003. 36 с.
34. Підласий І. П. Педагогіка початкової школи: підручник. К.: ВД «Професіонал», 2010. URL:<http://ibib.ltd.ua/neravnomernost-razvitiya-26112.html>.
35. Плаксина И. В. Интерактивные технологии в обучении и воспитании: метод. пособие. Владимир: Изд-воВлГУ, 2014. 163 с.
36. Пометун О.І. Активні та інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять. *Шлях освіти*. 2004. №3. С. 10-15.
37. Пометун О. До питання досвіду впровадження інтерактивних технологій. Антологія адаптованого досвіду. Рівне, 2004. С. 132-136.
38. Пометун О. І. Яким має бути інтерактивний урок: умови інтерактивного навчання. *Завуч (Шкільний світ)*. 2005. №28. С. 11-15.
39. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с. URL:<https://nvk-licey.at.ua/>.
40. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
41. Пометун О. І., Пироженко Л. В., Біда О. А. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів: Методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2011. 304 с.
42. Попов В., Посторонко А. Інтерактивні технології навчання в підготовці інженерів-педагогів. Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2006. Випуск XXX. С. 55-59.
43. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. М.: Народное образование, 1998. 250 с.
44. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології. Х.: Основа, 2003. 80 с.

45. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
46. Суворова Н. Інтерактивне обучение: новые подходы. *Учитель*. 2000. № 1. С. 25-27.
47. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.
48. Шиліна Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. 188 с.
49. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. К.: Либідь, 2002. URL: <http://eduknigi.com>.
50. Найкращий український сайт для батьків. URL: <https://mamabook.com.ua>

Додаток А

Перелік запитань при проведенні констатувального етапу дослідження

Тема	Питання
Моє довкілля	1. Як ви думаєте, що означає слово «природа»?
	2. Хто або що зображений на картинках? Картинка 1 Картинка 2 Картинка 3 Картинка 4
	3. За допомогою чого (яких органів) ми пізнаємо світ, в якому мешкаємо?
	4. Наведіть приклади твердих та м'яких на дотик предметів
Осінь мозаїка	1. Чому можна сказати, що зараз на дворі осінь?
	2. Які кольори навколо ви помічаєте восени, будучи на вулиці?
	3. Чому кажуть, що осінь – щедра пора року?
	4. Виберіть із показаних вам картинок листочок каштану: 1 2 3 4

Батьківщина	На вашу думку, що таке Батьківщина?
	Як називається наша країна? В якому населеному пункті та на якій вулиці ви проживаєте?
	Чи знаєте ви, який колір має прапор України?
	Як видумаєте, що означає слово «захисник» /«захисниця»?

Додаток Б

План – конспект уроку з «Я досліджую світ», проведений у 1 класі.

Тема уроку: «Моє довкілля»

Цілі уроку:

освітні:

- конкретизувати, поглиблювати та систематизувати знання про природу;
- встановлювати взаємозв'язок між природою та трудовою діяльністю людини, вчити аналізувати матеріал, робити висновки;
- розширити коло знань про захист організму від надходження забруднюючих речовин, познайомити дітей з термінами “Екологія”, “Екологи”, “Утилізація” “Побутовий фільтр”.

розвиваючі:

- розвивати прагнення глибше пізнавати навколишній світ, берегти його,
- розвивати мовлення, мислення, збагачувати словниковий запас.

виховні:

- виховувати гуманну, творчу особистість;
- виховувати дбайливе ставлення до навколишньої природи, свого здоров'я.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: мультимедійний екран, комп'ютер, презентація «Дати друге життя непотрібним речам!». Побутовий фільтр, вата, пісок, вирва, промокальний папір, склянка з "брудною" водою, порожня склянка. Картки з літерами для індивідуальної роботи, роботи у парах. Грамзапис Вівальді «Пори року. Літо», тести для дітей у форматі презентації PowerPoint.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

Вчитель читає слова:

Краса природи – справжнє диво.

Все неповторне і живе.

Де не поглянь, скрізь так красиво:

По небу сонечко пливе,

Навколо височіють гори,

Між горами дзюрчить вода.

А ліс зелений, наче море,

І всюди казка ожива!

— Але бувають у природи негативні сторони? Які? (Небезпеки) (відповідь шукаємо за технологією «Мозковий штурм»)

II. Проблемна ситуація та актуалізація знань – вчити оцінювати правильність поведінки людей у природі, узагальнювати, конкретизувати, поглиблювати та систематизувати знання про природу.

Вірш читає учень:

Он повзе мурашка,
Ось хлюпоче річка.
Не зривай ромашку,
Не топчи травичку.
В зелені діброва,
В китицях калина.
Глянь, яка чудова
Наша Україна!
Журавлі над лугом
Линуть рівним клином.
Будь природі другом,
Будь природі сином.
Знай-бо, це не мода,
Це життя потреба,
Нас віта природа
Чистим синім небом.

— Чому життя людини тісно пов'язане із природою? (Відповіді дітей)

— Без чого неможливо жити на Землі? (Відповіді дітей)

— Послухайте казку і скажіть, над якою темою сьогодні працюватимемо на уроці.

Жила у світі Людина. Жила вона на краю лісу в маленькій хатинці, на звірів полювала, рибу ловила, свіжим повітрям дихала, воду джерельну пила.

Ось одного разу пішла Людина на рибалку через ліс і не впізнала її: було всюди багато сміття: паперів, шибок, банок. Прийшла вона до річки, довго сиділа біля води, а риба не клює.

Раптом відчуває: щось є! Витягує...

— Як ви думаєте, що витягла Людина?

— А витягла вона консервну банку. Зітхнула, поклала банку біля себе і знову закинула вудку. Вдруге витягла поліетиленовий пакет зі сміттям. Зовсім сумно стало Людині від такої риболовлі, і закинула вона вудку втретє. Раптом відчуває – гачок хтось у глибину тягне ... Витягнула і очам своїм не повірила ... Дивиться, а перед нею Золота рибка. Людина як води в рот набрала, нічого сказати з подиву не може.

Говорить йому рибка:

— Ти людина!!! Отже, попроси виконання своїх бажань. Загадуй! А за це ти мене відпустиш назад у річку.

Гаразд, - каже Людина, - Якщо так заведено, виконай єдине бажання, і я тебе відпущу.

— Діти, як ви думаєте, яке бажання попросила виконати Людина?
(Відповіді за технологією «Асоціативний куш» (рис.2.1))

Рисунок 2.1. Зразок за технологією «Асоціативний кущ»

— Зроби так, Золота Рибка, щоб як і раніше в річці ловилася риба, а не консервні банки. І відповіла Золота Рибка: «Людина! Ти сама губиш природу, сама і спробуй усе виправити!»

— Чому Золота Рибка відмовилася виконати бажання? Чи може людина сама допомогти природі, врятувати її від забруднення? (Відповіді дітей)

— І зрозуміла Людина, що не потрібно чарівної сили, щоб очистити природу від сміття, а треба самому її берегти. Подякувала вона Золотій Рибці за пораду, відпустила її в річку, сама зібрала усе сміття, і більше ніколи не кидала його, і дітей своїх учила любити і берегти природу.

— Чому нас вчить ця казка? Якою, на вашу думку, може бути тема нашого уроку?

— На сьогоднішньому уроці ми з вами поговоримо про те, як повинна поводитися людина, щоб зберегти природу.

— Ви любите наше місто? Назвіть найулюбленіші місця.

— Яким хочете бачити його? (Відповіді дітей)

— А що, на вашу думку, псує наше місто? (Відповіді дітей)

Особливим видом забруднення довкілля є побутове сміття.

— Що це таке? Де ми його бачимо? (Відповіді дітей)

Звалища сміття біля житлових будинків, біля шкіл та дитячих садків. Всюди гори пляшок, консервних банок, поліетиленових пакетів, які не тільки спотворюють місця нашого проживання та відпочинку, але і завдають шкоди здоров'ю людини та природі.

— Яку допомогу ви, діти, можете надати природі? (Відповіді дітей)

III. Спільне відкриття знань - вчити аналізувати матеріал, робити висновки, познайомити дітей з термінами "Екологія", "Екологи", "Утилізація"

— Є наука, яка стоїть на захисті природи. Хто знає її назву? (екологія)

— Де ми можемо знайти точне визначення цього нового терміну?

— Звичайно, у тлумачному словнику.

Практична робота. (у парах)

— Знайдіть потрібну інформацію у словниках, що лежать перед вами, і зачитайте всім.

Екологія (від грец. EIKOS - будинок, житло, місцеперебування) – наука, що вивчає взаємини людини з навколишнім природним середовищем, включаючи економічне використання природних ресурсів, їх охорону та взаємодію.

— Подумайте, де ще можна знайти визначення екології? (Відповіді)

— Є наука – екологія, а як будуть називатися люди, які нею займаються? (екологи)

— Так ось екологи підраховали, що в Києві на одну людину на рік доводиться приблизно 149 кг побутових відходів (у 5 разів більше ваги 9-річної дитини)

— Страшні цифри! Правда?

Висновок: не забувайте, що природа – наш дім. Дбайливо поведіться з природою! І тоді вона віддячить нам чистим повітрям, співом птахів, смачними ягодами та грибами.

Завдання для самостійної роботи:

1 група дітей - дома з батьками знайдіть в інших джерелах (інші довідники, Інтернет) визначення екології, порівняйте з даними та на наступному занятті поговоримо про це.

2 група дітей – відвідайте з батьками найближчий парк. Поспостерігайте, як наші мешканці дотримуються його чистоти.

3 група дітей – відвідайте з батьками набережну річки поблизу вас. Погляньте, як наші мешканці охороняють рідну природу.

IV. Систематизація та узагальнення знань для встановлювати взаємозв'язок між природою та трудовою діяльністю людини, виховувати дбайливе ставлення до навколишнього природі, до краю.

— Чи хотіли б ви жити на такій планеті? Звичайно ж ні!

— І знову, повертаючись до теми нашого заняття, подумайте, на яку допомогу чекає від вас природа? Що ви робитимете для її охорони? (Відповіді дітей)

— Молодці! Боротьбу за чистоту природи кожен має розпочати з себе!

Наше місто – наш будинок, а в будинку має бути красиво та чисто.

Сміття завдає величезної шкоди природі, та нашому здоров'ю.

— Подумайте! Чи можуть сміттеві відходи отримати друге життя і ще раз послужити нам добру службу? (Відповіді)

— Добре! Але думки розділилися! Що ж робити? Давайте поекспериментуємо.

Розсортуйте сміття та виберіть те, яке підходить для вашого контейнера.
(робота в групах)

1 – картон та папір

2 – скло

3 – пластик

4 – метал

— Давайте подивимося, що у вас вийшло? Ви всі добре впоралися із завданням!

У багатьох країнах вже давно в кожному будинку не одне, а кілька відер для сміття, в кожному з яких є певний вид сміття. У дворах також стоять контейнери з різними маркуваннями під певний вид відходів. Як ви вважаєте, навіщо це зроблено? (Відповіді дітей)

— А зараз ви спробуйте вирішити зовсім доросле завдання, а я вам допомагатиму!

Порадьтеся хвилинку і придумайте спосіб продовження життя сміття.
(групи радяться)

— Отже, слухаємо ваші пропозиції.

Узагальнення.

1 – картон та папір здати в макулатуру. На паперовому комбінаті з них зроблять папір нижчого сорту. Це друге життя на користь людям!

2 – Скло відправлять на скляний завод. Після переробки вийдуть нові скляні вироби. Це друге життя на користь людям!

3 – Пластик. При спалюванні пластику виділяє дуже отруйний газ. Його можна переробляти лише на спеціальних заводах.

4 – метал здати в металобрухт. На металургійному комбінаті його переплавляють та отримують нові вироби. Це друге життя на користь людям!

Висновок: сортуванням сміття Людина рятує природу від забруднення та допомагає собі!

Процес, у результаті якого сміттю дається друге життя, називається утилізація.

— Знайдіть у словниках значення слова "утиль".(відповіді дітей)

Група наших дітей дала друге життя непотрібним речам, а як вони це зробили, давайте подивимося презентацію. (презентація з показом екологічної казки «Ріпка».)

— Який висновок ви зробили, переглянувши цю казку? (Відповіді дітей)

— А зараз трохи відпочинемо на березі річки.

Фізкультхвилинка (з промовкою).

До річки швидкої ми спустилися,

Нахилилися та вмилися.

Один два три чотири,

Ось як добре освіжилися.

Робити так руками треба:

Разом – раз,

Це брас.

Однією, іншою –

Це кроль.

Усі, як один,

Пливемо як дельфін.

Вийшли на берег крутий,

Та вирушимо додому.

V. Самостійне застосування знань – розвивати прагнення глибше пізнавати навколишній світ та берегти рідну природу, розширити коло знань про захист організму від надходження забруднюючих речовин.

Вчитель: Діти, ми з вами відповіли на основні запитання уроку:

Як впливає природа на життя людини?

1. Робота за підручником:

— Розгляньте ілюстрацію на сторінці 74.

— Розкажіть, що сталося?

Вчитель: Не забувайте, що природа – наш будинок. Людина, не замислюючись, забруднює природу. Проведемо досвід, який покаже, як можна очистити воду.

2. Практична робота (проведення досвіду) (Демонструється на дошку через документ – камеру етапи практичної роботи)

— Як можна очистити забруднену воду? (Припущення дітей)

— А зараз ми проведемо дослід очищення води. (дослід проводить учень, використовуючи план роботи, записаний на дошці, а діти проводять дослід на парті).

"Як очистити брудну воду" (інструкція написана на дошці).

— На дно вирви покласти вату, на неї по черзі дрібні камінці, шар піску, все накрити кружком промокального паперу;

— Поставити вирву над чистою склянкою;

— Налити у вирву “забруднену” воду.

— Яка вода стала після того, як її пропустили через фільтр?

— Чи можна пити цю воду?

— Як захистити себе від забрудненої води, коли ви відпочиваєте на березі річки та у вас скінчилася чиста вода? (Відповіді дітей)

3. Індивідуальна робота за підручником:

Вікторина (перевірка відповідей: тестування)

VI. Підсумок уроку.

— Що нового відкрили для себе на уроці? (Відповіді дітей)

— Що таке екологія? (Відповіді дітей)

— Що ми можемо сказати природі, щоб на Землі жити стало безпечніше?
(відповіді дітей)

(звучить мелодія Вівальді «Пори року. Літо».)

Читає вірш учень.

Хочу, щоб у світі було багато світла

Хочу, щоб у світі було багато літа.

У якому – сонце, пташині голоси

І на траві – зелена роси.

Висновок читаємо за підручником с. 77.

VII. Аналіз роботи учнів.

Самооцінка учнів.

Оцінюють себе за допомогою кольору

Зелений – на уроці я був активний і на всі запитання відповів сам;

Жовтий - на уроці я працював добре, але деякі питання у мене викликали скруту, після роз'яснень я зміг відповісти на них.

Червоний – мені потрібна допомога!

Висновок вчителя: найбільше було зелених карток.

VIII. Рефлексія

— Ну що, діти, сподобалося вам сьогоднішнє заняття?

— Що нового для себе дізналися? Чому дивувалися?

— Потрібна природі ваша допомога?

— Що ви робитимете для охорони природи, як їй допомагатиме?

— Чи хочеться щось змінити в нашому рідному місті?

Читає вірш учитель.

Така планета наша, ніби казка!

Чарівна, дивовижна і ясна.

Бо ж гріє Землю сонечкова ласка,

Водичкою вмивається вона,

У гарних квітах дивно розквітає,

В зелених травах, в чарівних лісах.

Світанок ніжний пташка зустрічає

І все дзвенить, купається в піснях.
А над усім цим дивом синє небо,
Хмарки біленькі хтось намалював.
І нам здається всім, що так і треба,
Та хто ж нам світ такий подарував?
Таку красу, таке безмежне диво,
Ці звуки, форми, барви-кольори,
Хто це підніс в дарунок милостиво?
Це просто диво, що не говори.
Така природа всіх нас зустрічає!
І скільки ти б не жив на цій Землі.
Вона дивує, радує, вражає,
І в зрілості, і доки ще малі.
І не дає ніколи збайдужіти,
Підносить нам сюрпризи повсякчас.
То ж бережіть цю Землю, любі діти,
Вона родила і зростила нас.
Вона нам мати, бо життя дарує,
Годує всіх, для нас цвіте й росте.
І щедрістю безмежною дивує,
Та пам'ятайте завжди і про те,

Що ми тут гості, а природа вічна,
Вона й до нас уже давно була.
Така ж чудова, дивна і лірична...
Не заподійте цьому світу зла.

Додаток В

Конспект уроку «Я досліджую світ» 1 клас

Тема уроку: «Осінь мозаїка».

Мета уроку: Дати учням уявлення про характерні ознаки осені в живій та неживій природі.

Завдання:

- розширити знання дітей про осінні зміни у житті рослин, у житті комах та птахів, показати їх зв'язок із неживою природою.
- розвивати пізнавальну активність, інтерес до предмета.
- вчити спостерігати, порівнювати, робити висновки, узагальнювати знання.
- виховувати любов та дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: плакати, малюнки дітей, картки зі словами.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Повідомлення теми уроку.

Там доорює, там сіє,

Трусить яблука в садах.

І малює, як уміє,

На листочках і листках.

— Ну й завзята ж у роботі!

— Так за те вся в позолоті!

— Сьогодні на уроці ми поговоримо про зміни, що відбуваються в неживій та живій природі восени, про прикмети осені.

III. Робота на тему уроку.

Нині осінь нас чарує,

Неповторна, чарівна,

Різні барви нам дарує

І дивує нас вона.

Виглядає так казково

Восени і парк, і гай,

Розмаїттям кольоровим

Прикрашає осінь край!

(Входить Осінь.)

Осінь: Я - Осінь золота!

Уклін вам мій, друзі!

Давно вже мрію

Про зустріч із вами я!

Я трохи затрималася,

Все працювала, вбиралася!

Роздавала всім осинкам
Різнокольорові косинки.
Яскраві, колоритні,
Здалеку помітні!
Все навколо я вбрала,
Темний ліс озолотила
Стало в ньому світло, як вдень,
Листя там горить вогнем!
- Привіт, Осінь! - 2 рази
Добре, що ти прийшла!
У тебе ми осінь спитаємо,
Що у подарунок принесла?
– Принесла я вам муки.
– Отже, будуть пироги!
– Принесла вам гречки.
– Каша буде з печки.
Принесла вам груші.
- Ми їх на зиму насушимо.
- А вже яблука, як мед!
- На варення та компот.
- Принесла вам повну діжу меду.
Дощу ви раді?

- Не хочемо, не треба!

ОСІНЬ: - Ви любите, коли я приходжу?

Я красу всюди наводжу.

Я прийшла на урок до вас

Співати та веселитися.

Я хочу з усіма тут

Міцно потоваришувати.

- Проходь, осінь. Будь гостею, ми дуже раді твоєму приходу!

- Діти, сьогодні до нас разом з осінню прийшли її брати-осінні місяці.

Вересень: В школах дзвоник продзвенів,

Школярів дім знань зустрів.

В лісі вирости грибочки,

У опеньках всі пеньочки.

Що за місяць до нас прийшов?

Жовтень: Кличуть нас ліси, поля, сади

Дозбирати осені плоди.

Із дерев спадає листя жовте.

То землю ходить місяць

Листопад: Краплі з неба, дахів, стріх.

Дощ холодний, перший сніг.

Почорнів без листя сад,

Що за місяць?..

— Розташуйте місяці за порядком прямування.

IV. Зміни у неживій та живій природі.

— Яке небо було влітку?

— А восени?

— Як улітку світило сонце?

— Чи яскраво світить сонце восени?

— Які опади ви спостерігали? Розкажіть. (технологія «Коло ідей»)

— Зробимо висновки:

а) влітку небо було блакитне, лише подекуди невеликі хмари; Восени небо затягнуте хмарами, здається низьким;

б) влітку дощі короткочасні, теплі, часто бувають грози; восени дощі затяжні, холодні;

в) влітку тепло, багато ясних днів; Восени температура повітря знизилася, ясних днів майже немає, постійно хмарно чи похмуро.

Осінь: «Похолодання, перші заморозки та поява інею, остання гроза, затяжні дощі, густі тумани, перший сніг, льодостав – це осінні явища у неживій природі».

— А тепер, діти, розглянемо зміни, що відбуваються восени у житті рослин та тварин. Ми вже казали, що з похолоданням у природі починається листопад.

— Що таке листопад?

— Хто спостерігав це явище?

— Опишіть свої почуття.

— Чи на всіх деревах одночасно починається листопад? (ні)

— Які дерева раніше скидають листя, які пізніше, які не облітають?
(інтерактивна технологія «мікрофон»)

— Як ви вважаєте, чому в природі відбувається листопад?

— З настанням холодів ґрунт охолоджується, а разом із ним і ґрунтова волога. Холодну воду коріння рослин не всмоктує. Крім того, листя, що залишилося на зиму, послужило б для рослин джерелом лиха: гілки ламалися б від снігу.

— Чи бачили ви влітку комах? Яких? Чи багато їх було влітку? (мошки, комарі, бабки, мухи)

— Більше чи менше їх стало з настанням осені? (менше)

— Де вони ховаються? (у корі дерев, в опалому листі)

— У комах температура тіла непостійна. Вона змінюється відповідно до зміни її у навколишньому середовищі. З настанням холодів частина комах забирається в затишні місця, інші зимують у стадії личинки чи лялечки.

— З комахами тісно пов'язане життя птахів, бо для багатьох вони є основним кормом.

— Чим ще харчуються птахи?

«Птахи харчуються різноманітним кормом. Для багатьох з них основним кормом є комахи, плоди і насіння рослин. З настанням холодів зникають комахи, на рослинах мало плодів та насіння».

— Чи всі птахи восени відлітають у теплі країни? (ні)

— Які залишаються і як поведуться?

Висновок: Зимувати залишаються синиці, горобці, ворони. Прилітають снігурі, сопліці, клісти. Зимуючі птахи харчуються плодами, що збереглися, і насінням рослин, відшуковують комах, що сховалися.

— Перелітні птахи долають великі відстані, летять іноді без відпочинку цілий день чи ніч і дуже втомлюються. Багато птахів гине під час перельоту. Тому не треба лякати птахів, розганяти зграю, що опустилася на відпочинок. Для птахів, що залишаються на зиму, вже зараз треба збирати корм та робити годівниці.

V. Вірші про осінь.

1. Якщо на деревах листя пожовтіло,
Якщо в край далекий птахи полетіли,
Якщо небо похмуре, якщо дощ ллється,
Як ця пора року восени зветься.

2. Ходить осінь по доріжці,
Промочила в калюжах ніжки.

Лють дощі день увесь,
Сонце загубилося десь.

3. Ходить осінь, бродить осінь,
Листя з клена вітер скинув.

Під ногами килим новий-
Жовто-рожевий кленовий.

4. Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.

А листя просить: – Виший нас зеленим!

Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить: – Дай нам тої втіхи!

Сади прекрасні, роси – як вино.

Ворони п'ють надкльовані горіхи.

А що їм, чорним? Чорним все одно.

(Ліна Костенко)

5. Осінь за віконцем ходить не поспішаючи.

Листя на доріжках падає шуршить.

Тонкі осинки в калюжі вдивляються,

На гілках дощик висить.

6. Осінь! Вранці морози,

У гаях жовтий листопад!

Листя біля берези

Золотим килимом лежить.

У калюжах лід прозоро - синій,

На листочках білий іній.

7. Сіла осінь на порозі,

Довгі коси розплела,

Спілі яблука на возі

До бабусі привезла.

Вітром двері відчинила:

- Дари з воза забирайте!

Павутинкою злетіла:

- Через рік мене чекайте! [50]

Фізкультхвилинка

VI. Народні прикмети та прислів'я.

Білки роблять великий запас горіхів – чекай холодної зими.

Великий урожай горобини – на великі морози.

В осінню негоду сім погод надворі: сіє, віє, крутить, каламутить, реве, зверху ллє і знизу мете.

Весна червона квітами, а осінь – снопами.

Весна червона, та голодна, осінь дощова, та ситна.

Весною що річкою проллє – краплі не видно, восени ситцем просіє, а воду хоч відром черпай.

Весною дощ ширяє, восени мочить.

Вітер – листовій в'ється над хатою, пробує сили штовхаючись плечисто.

Високо птахи перелітні летять восени, так снігу багато буде, а низько – такі малі сніги будуть.

Якщо у зайцях багато жиру, то зима буде суворою.

Якщо журавлі летять високо, не поспішаючи і "розмовляють", стоятиме гарна осінь.

Якщо кроти до осені натягують у свої нори багато стерні або соломи – зима чекає холодна".

Якщо листопад пройде незабаром, слід очікувати крутої зими.

Якщо луки обплутані тенетником, гуси гуляють стадами, шпаки довго не відлітають, а зайці довго не біліють, то осінь буде протяжна та вітряна.

Якщо миші у льону гніздо зів'ють, то зимою великі сніги будуть.

Якщо миші відривають нори на теплий бік – зима сувора.

Якщо на деревах лист жовтіє знизу, то рання сівба озимих хороша, якщо з верхніх сучків - хороша пізня сівба озимих.

Якщо горіхів багато, а грибів немає – зима буде сніжна та сувора.

Якщо з дерева лист не спадає – буде холодна зима.

Як горобини багато – так дощова осінь, мало горобини – отже, осінь суха буде.

VII. Закріплення вивченого.

Робота у групах.

1 група - малювання осіннього листя.

2 група-тестування.

Тест

1. Яка пора року передує зимі?

- д) Зима
- е) Літо
- ж) Осінь
- з) Весна

2. Знайди зайвий місяць:

- д) Жовтень
- е) Вересень
- ж) Листопад

- з) Січень
3. Яке дерево не скидає листя восени?
- д) Осика
 - е) Сосна
 - ж) Береза
 - з) Тополя
4. У якого дерева восени буває червоне листя?
- д) Клен
 - е) Дуб
 - ж) Осика
 - з) Ялина
5. Який птах зайвий?
- д) Горобець
 - е) Шпак
 - ж) Ворона
 - з) Синиця
6. Найпомітніша зміна в неживій природі восени – це:
- д) Дощ
 - е) Туман
 - ж) Похолодання
 - з) Вітер
7. Що стосується неживої природи?
- д) Сонце
 - е) Дерево
 - ж) Чагарник

з) Тварини

8. Виділи зайве слово:

д) Гори

е) Птахи

ж) Камені

з) Вода

9. Підсумок уроку.

— Про які осінні зміни у неживій та живій природі ми сьогодні говорили на уроці? (інтерактивна технологія «Карусель»)

Додаток Г

Апробація результатів дослідження:

1. Онлайн-вебінар на тему: «Бінарні уроки у початковій школі із використанням практичних методів і прийомів навчання інформатики», 2 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

2. Онлайн-вебінар на тему: «Булінг в закладі освіти: як виявити та що робити», 5 квітня 2021 року м. Київ, Україна.

3. Онлайн-вебінар «Розвиток навичок спілкування дошкільників та молодших школярів в умовах сьогодення», 6 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

4. Онлайн-вебінар на тему: «Нестандартні форми роботи на уроках математики та української мови у початковій школі», 8 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

5. Всуукраїнська науково-практична онлайн-конференція на тему: «Освітній практикум: безбар'єрне освітн'є середовище для дітей з особливими освітніми потребами», 10 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

6. Онлайн-вебінар на тему: «Секрети цікавого навчання. Урок без методички», 21 квітня 2021 року, м. Київ, Україна.

7. Міжнародна науково-практична конференція: «Педагогіка та психологія: Виклики і сьогодення» (30 квітня – 1 травня 2021 року, м. Київ.) Тези на тему: «Важливість використання інтерактивних методів навчання в початковій школі.»

8. Буштрук О. Л. Інтерактивні методи навчання у початковій школі. Науково-практична конференція з міжнародною участю Дрогобицького державного педагогічного університету «Актуальні питання гуманітарних наук» (21 травня 2021 року, м. Дрогобич, Україна). Випуск 38. Т. 1 С. 153-158.

9. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція на тему: «Особливості організації статевого виховання в українських закладах освіти в умовах сьогодення», 23 травня 2021 року м. Київ, Україна.

10. Онлайн-вебінар на тему: «Партнерство між школою та батьками: підходи та способи втілення», 12 листопада 2021 року, м. Харків, Україна.

Копії

KR373117

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Бушtruk Олександра Леонідівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Нестандартні форми роботи на уроках математики та української мови у початковій школі»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та отримав(ла) практичні і теоретичні
знання та навички згідно з темою вебінара

В. С. Ткач

Автор вебінара, вчитель початкових класів
ПЗО «Креативна Міжнародна Дитяча школа»

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі

08.04.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п.13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

VN148631

засвідчує, що

Бушtruk Александра Леонідівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

**«Бінарні уроки у початковій школі
із використанням практичних
методів і прийомів навчання інформатики»**

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та отримав(ла) практичні і теоретичні
знання та навички згідно з темою вебінара

Б. П. Савченко

Автор вебінара, вчитель інформатики спеціалізованої школи №317
та школи супергероїв НДСЛ «Охматдит», волонтер Червоного Хреста.

І. М. Литвиненко
Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі
02.04.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови
КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою
КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

HY701014

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Бушtruk Олександра Леонідівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Булінг в закладі освіти: як виявити та що робити»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та отримав(ла) практичні і теоретичні
знання та навички згідно з темою вебінара

А. І. Овдієнко

Авторка вебінара, практична психологія,
провідна фахівчиня відділу психолого-методичної
підтримки Служби освітнього омбудсмена,
магістерка практичної психології.

І. М. Литвиненко
Директор ТОВ «Всеосвіта»

05.04.2021
дата видачі

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ
від 21 серпня 2019 р. № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними
постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

GN525961

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

ВСЕОСВІТА®

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Бушtruk Олександра Леонідівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Секрети цікавого навчання. Урок без методички»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та досягнув(ла) результатів навчання,
які зазначені в додатку до сертифікату

І. Г. Плєскач

Авторка вебінара, вчителька початкових класів
Креативної Міжнародної Дитячої Школи м. Києва,
вчителька вищої кваліфікаційної категорії, вчителька-методистка.

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі
21.04.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

УВ831113

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Бушtruk Олександра Леонідівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Розвиток навичок спілкування дошкільників та молодших школярів в умовах сьогодення»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та отримав(ла) практичні і теоретичні знання та навички згідно з темою вебінара

Т. М. Здравчева

Авторка вебінара, дефектологиня, практична психологиня, вчителька початкових класів. Є засновницею та керівницею дитячого клубу раннього розвитку дітей в м.Києві.

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі
06.04.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

YS268717

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Бушtruk Александра Леонідівна

узяв(ла) участь у Всеукраїнській науково-практичній
онлайн-конференції на тему:

**«Освітній практикум:
безбар'єрне освітнє
середовище для дітей
з особливими освітніми потребами»**

та пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «конференція» (дистанційно)

тривалість: 10 (десять) годин/0,3 кредиту ЄКТС

та отримав(ла) практичні і теоретичні знання та навички
згідно з програмою конференції

м. Київ, Україна
Директор ТОВ «Всеосвіта»
І. М. ЛИТВИНЕНКО
10.04.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

UF321010

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

Сертифікат

засвідчує, що

Бушtruk Александра Леонідівна

узяв(ла) участь у Всеукраїнській науково-практичній
онлайн-конференції на тему:

«Особливості організації статевого виховання в українських закладах освіти в умовах сьогодення»

та пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «конференція» (дистанційно)

тривалість: 10 (десять) годин/0,3 кредиту ЄКТС

*та отримав(ла) практичні і теоретичні знання та навички
згідно з темою конференції*

м. Київ, Україна
Директор ТОВ «Всеосвіта»
І. М. ЛИТВИНЕНКО
23.05.2021
дата видачі

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua